

**ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ЕКОНОМІКИ, УПРАВЛІННЯ,
ПРАВА ТА ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ
КАФЕДРА ПІДПРИЄМНИЦТВА І ПРАВА**

Освітньо-професійна програма Зв'язки з громадськістю
Спеціальність 281 Публічне управління та адміністрування
Ступінь вищої освіти Магістр

ДОПУСКАЄТЬСЯ ДО ЗАХИСТУ
Завідувач кафедри

Ханлар МАХМУДОВ

07 грудня 2021 року

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

На тему: «Удосконалення соціальної політики в публічних установах»

виконала здобувач вищої освіти заочної форми навчання

Кочерга Яна Анатоліївна

Керівник кваліфікаційної роботи,
к.е.н.

Олександр СЕНЬ

Полтава – 2021 року

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

ВВП	валовий внутрішній продукт
ЧАЕС	Чорнобильська атомна електростанція
ОТГ	об'єднана територіальна громада
АТО	Антитерористична операція на сході України
ООС	операція об'єднаних сил
ОДА	обласна державна адміністрація

ЗМІСТ

ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ РЕАЛІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ В ПУБЛІЧНИХ УСТАНОВАХ	9
1.1. Сутність, мета та основні завдання державної регіональної соціальної політики	9
1.2. Нормативно-правове забезпечення державної соціальної політики в Україні	16
Висновки до розділу 1	23
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ	24
2.1. Загальна характеристика діяльності Ххххххххххх Хххххххх ради	24
2.2. Аналіз реалізації державної соціальної політики Ххххххххххх Хххххххх радою	31
Висновки до розділу 2	39
РОЗДІЛ 3. РОЗРОБКА ЗАХОДІВ ЩОДО УДОСКОНАЛЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ В ПУБЛІЧНИХ УСТАНОВАХ	40
3.1. Основні напрями підвищення ефективності реалізації соціальної політики	40
3.2. Прогнозована результативність заходів щодо посилення соціальної підтримки місцевої громади Ххххххххххх Хххххххх радою	48
Висновки до розділу 3	56
ВИСНОВКИ	57
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	60
ДОДАТКИ	67

ВСТУП

Актуальність теми. Конституцією України (ст. 3) визначено, що найвищою соціальною цінністю є людина, її життя та здоров'я, а також безпека [21]. Окреслені положення Основного закону країни гарантуються, що за будь-яких умов чи стабільного існування, чи за умов суспільних трансформацій. Як вказують українські науковці, у час суспільних перетворень особлива роль у створенні порядку безпечної життєдіяльності припадає важливішим галузям соціальної сфери, зокрема на галузь освіти та науки, охорони здоров'я та систему соціального захисту населення.

Соціальна політика є одним з головних елементом внутрішньої політики країни – це складова сукупної політики, які втілено у соціальні програми і різноманітні заходи соціального та економічного розвитку. Уникнення соціальних проблем може призвести до економічних витрат.

Актуальність дослідження визначається потребою удосконалення соціальної політики Полтавського регіону адекватно до цілей і специфіки ринкових відносин, методичного та методичного інструментарію, що забезпечує формування якісних критеріїв рівня життя громади.

Висвітлення робіт відомих авторів. Проблеми розробки, реалізації і розвитку регіональної соціальної політики все частіше приваблюють увагу багатьох вітчизняних науковців, зокрема, можемо виокремити: І. В. Буряк, О. О. Болотова, Т. М. Лозинську, О. В. Сергієнко, Н. П. Борецьку, Е. М. Лібанову, І. О. Колосовську, О. М. Нєм, А. В. Колотова, Т. Г. Корецьку, Н. Г. Добрева, Є. М. Борщук, О. В. Кришня, О. В. Сеня та ін. Але ще не достатньо досліджено проблеми розвитку регіональної соціальної політики.

Зв'язок роботи з науковими темами. Кваліфікаційна робота виконана відповідно до плану науково-дослідних робіт Полтавського державного аграрного університету за темою: «Формування ефективної системи публічного управління в Україні» (номер державної реєстрації 01170003104).

Мета та завдання дослідження. Метою кваліфікаційної роботи є

обґрунтування теоретичних засад та розроблення практичних рекомендацій для удосконалення соціальної політики публічних установ.

Для досягнення поставленої мети були визначені такі завдання:

узагальнити теоретичні аспекти реалізації соціальної політики в публічних установах;

провести аналіз реалізації державної соціальної політики на регіональному рівні;

розробити заходи щодо удосконалення соціальної політики в публічних установах.

Об'єктом дослідження є процес покращення соціальної політики у публічних установах.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних та практичних аспектів удосконалення соціальної політики у публічних установах.

Методи дослідження. Для вирішення поставлених завдань у кваліфікаційному дослідженні використовувалися загальні методи наукового дослідження: порівняння, синтезу та аналогії – для оцінки одержаних фактичних значень показників та їх порівняння із нормативними значеннями; наукової абстракції – для аналізу найбільш важливих теоретичних основ і методичних підходів щодо удосконалення соціальної політики у публічних установах; групування, спостереження та узагальнення – у процесі розробки головних висновків на основі одержаних результатів аналітичних досліджень.

Інформаційну базу кваліфікаційної роботи становлять законодавчі і нормативно-правові акти України, практичні розробки та теоретичні дослідження вітчизняних та зарубіжних учених, статистична інформація Державної служби статистики України, дані звітів та програм Хххххххххх районної та обласної рад.

Окремі положення і висновки кваліфікаційної роботи мають наукову і практичну цінність.

До елементів наукової новизни можна віднести:

набуло подальшого розвитку:

науково-теоретичне обґрунтування суті поняття «соціальна політика», що на відміну від наявних, розглядається як комплекс заходів державного і недержавного спрямування, націлених на виявлення, узгодження та задоволення потреб й інтересів соціальних груп, територіальних громад, окремих осіб та покращення якості їх життя.

Практична значущість роботи – у розробці теоретичних та практичних рекомендацій щодо удосконалення соціальної політики у публічних установах. Основні положення кваліфікаційної роботи впровадженні у практику роботи загального відділу Хххххххххххх Хххххххх ради.

Апробація результатів дослідження. Основні теоретичні та практичні результати, що містяться у кваліфікаційній роботі, оприлюднені на IV Всеукраїнській науково-практичній конференції «Бухгалтерський облік, контроль та аналіз в умовах інституціональних змін» 21 жовтня 2021 року, назва доповіді «Соціальна політика як визначальний елемент внутрішньої політики держави», Щорічній міжвузівській студентській конференції 18 листопада 2021 року, назва доповіді «Робота зі зверненнями громадян у Хххххххххххх Хххххххх раді» та результатами матеріалів досліджень молодих учених кафедри публічного управління та адміністрування «Територія науки» 23 листопада 2021 року, назва доповіді «Право на звернення як важливий конституційно-правовий засіб захисту громадян».

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Основний зміст роботи викладено на 59 сторінках друкованого тексту. Кваліфікаційна робота містить 4 рисунки, 9 таблиць. Список використаних джерел складається з 70 найменувань на 7 сторінках. Робота містить 2 додатки.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ РЕАЛІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ В ПУБЛІЧНИХ УСТАНОВАХ

1.1. Сутність, мета та основні завдання державної регіональної соціальної політики

У ст.1 Конституції України [21], зазначено, що Україна є демократичною, правовою та соціальною державою. Визначення є головним підґрунтям для налагодження соціально-орієнтованого напрямку розвитку країни. Закон України «Про соціальні послуги» [47] акцентують на переході від моделі соціального захисту, що базується на неефективних соціальних грошових виплат, до сучасної європейської моделі надання громаді соціальних послуг. Але, необхідно наголосити, головними чинниками соціальної політики України є пільги та соціальні послуги, соціальні виплати, які є новою конфігурацією соціального захисту України, яка не може охопити зразу всі соціально не захищені верстви населення.

Система соціальних послуг в Україні розвиватись почала у 2003 році, де вперше прийнято Закон «Про соціальні послуги», який є фундаментом для створення нової сфери і визначення терміну «соціальні послуги». У 2007 році затвердили Концепцію реформування системи соціальних послуг, яка мала на меті підвищити якість надання соціальних послуг і впровадження механізму управління й регулювання системою для відповідей на потреби отримувачів послуг. В 2012 році затверджено інноваційну стратегію змін системи соціальних послуг із оновленими завданнями забезпечення доступності, якісної результативності доступних послуг, зокрема монополізації і започаткування конкуренції в наданні соціальних послуг.

Нову редакцію Закону «Про соціальні послуги» у 2019 році було запропоновано і затверджено, який із 1 січня 2020 року набуває чинності й перелічує інноваційні спрямовання соціальної сфери:

конкретизація переліку соціальних послуг, етапів та учасників, які у свою чергу створює систему;

деталізація повноважень центральних і місцевих органів влади; формування вимог до укладання реєстрів надавачів і отримувачів соціальних послуг та їх класифікатор;

визначення етапів організації, фінансування, планування, впровадження і моніторингу якості надання соціальних послуг [7, с. 180].

Для забезпечення реалізації положень нової редакції Закону «Про соціальні послуги» сформовано низку нормативних документів підзаконних актів до різних аспектів соціальних послуг, зокрема, механізму їх надання та змісту, включаючи акти Кабінету Міністрів України, накази Міністерства соціальної політики і інших центральних органів влади.

Головна особливість нової редакції Закону «Про соціальні послуги» – демонополізація ринку соціальних послуг, яка дає можливість давати ці послуги не тільки державним структурам. Отже, у Законі наголошено, що надавачами соціальних послуг є юридичні й фізичні особи будь-якої форми власності, що відповідають критеріям, які встановлені КМУ та у перспективі будуть включені до Реєстру надавачів соціальних послуг (рис. 1.1).

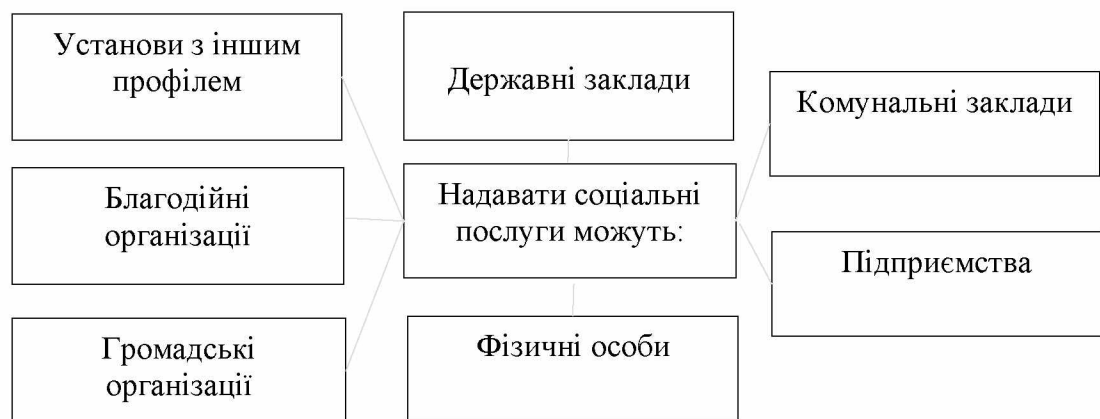

Рис. 1.1. Сектори надавачів соціальних послуг [9, с. 181]

В Україні інституційне забезпечення системи соціальної роботи представлено на центральному і регіональному, або місцевому рівнях.

Окремою інституцією, яка не має представництва по вертикалі, є Уповноважений Верховної Ради України з прав людини. Відповідно до Указу Президента України «Питання Уповноваженого Президента України з прав дитини» [40] на реалізацію Україною міжнародних зобов'язань запроваджено функціонування інституту Уповноваженого Президента України з прав дитини й сформовано відповідне Управління забезпечення діяльності Уповноваженого Президента України з прав дитини. Спеціальні заклади, що функціонують на регіональному рівні й забезпечують організацію та проведення соціальної роботи із категоріями осіб, які перебувають у складних життєвих обставинах та потребують сторонньої допомоги – це центри соціальних служб для сім'ї, дітей і молоді [18, с. 111].

Систему організації соціальної роботи на регіональному, або місцевому рівні формують три підсистеми:

члени територіальної громади;

зклади соціальної інфраструктури: заклади та організації соціально-педагогічного спрямування, заклади освітньої сфери, заклади соціального спрямування (центри соціально-психологічної реабілітації осіб із функціональними обмеженнями, центри соціально-психологічної допомоги, соціальні гуртожитки, центри медико-соціальної реабілітації неповнолітніх, центри для ВІЛ-інфікованих осіб), неурядові організації соціального спрямування, притулки для дітей;

органи місцевого самоврядування і місцеві органи виконавчої влади (сільські, селищні й районні ради, управління (відділи) освіти, служби у справах дітей, управління (відділи) у справах сім'ї, молоді та спорту) [4, с. 241].

Згідно із принципами дії ринкових відносин й демонополізації соціальних послуг, усі організації, що є надавачами соціальних послуг повинні працювати у рівних умовах, не дивлячись від їх форми власності. В Україні в сучасних умовах відсутнє ліцензування надавачів соціальних послуг, та відповідно до Закону «Про соціальні послуги» запровадили Реєстр,

який є автоматизованою системою для збору даних про суб'єкти, які надають соціальні послуги [47].

У сучасному світі рівень правового захисту прав та свобод людини і громадянина є ключовим показником демократизму суспільства і держави. У демократичній, правовій державі кожне право особи, закріплене належним чином, забезпечується всією повнотою влади. Особливе місце в системі засобів захисту прав, свобод та законних інтересів громадян посідає реалізація їх права на звернення. У ст. 40 Конституції України зазначено, що громадяни України мають право звертатися до органів державної влади і місцевого самоврядування та встановлено обов'язок органів влади та посадових осіб розглядати звернення й надавати обґрунтовані відповіді [21].

Відповідно, право на звернення є вагомим конституційно-правовим засобом захисту й однією із організаційно-правових гарантій дотримання прав та свобод громадян. Право налічує дві складові:

по-перше, звернення громадян це одна із форм участі населення у державному управлінні, щодо вирішення державних та суспільних справ, можливістю діяльного впливу громадянина на роботу органів державної влади й місцевого самоврядування;

по-друге, це засіб відновлення порушеного права громадянина за допомогою подання до органів державної влади скарг, клопотань і заяв. У цьому розумінні – це засіб виконання соціальних обов'язків публічної влади [20].

Суть поняття «регіональна соціальна політика» має доволі широкий діапазоном трактувань. Все залежить від того, у якій галузі наук розглядають ця проблема. Зокрема, регіональну соціальну політику у науці державного управління розглядають як комплекс методів вищих органів державної влади, які характеризуються соціально-економічними, організаційними, правовими та культурно-моральними характеристиками. Сукупність заходів спрямовано на соціальний розвиток регіонів із урахуванням наявних ресурсних обмежень та можливостей [29, с. 53].

Регіональна соціальна політика також роздивляється як інструмент влади, що дозволяє регулювати і доповнювати ринкові механізми та соціальні структури для надання різноманітних соціальних послуг громаді (у сфері освіти, зайнятості, охорони здоров'я, соціального захисту тощо) на основі принципів перерозподілу, соціальної справедливості та захисту. Державно-управлінський або практико-орієнтований підхід вивчає регіональну соціальну політику у межах виключно соціально-економічного терену регіону [30; 31]. Соціальний захист населення визнано як стратегічний пріоритет у кожній другій області України (рис. 1.2).

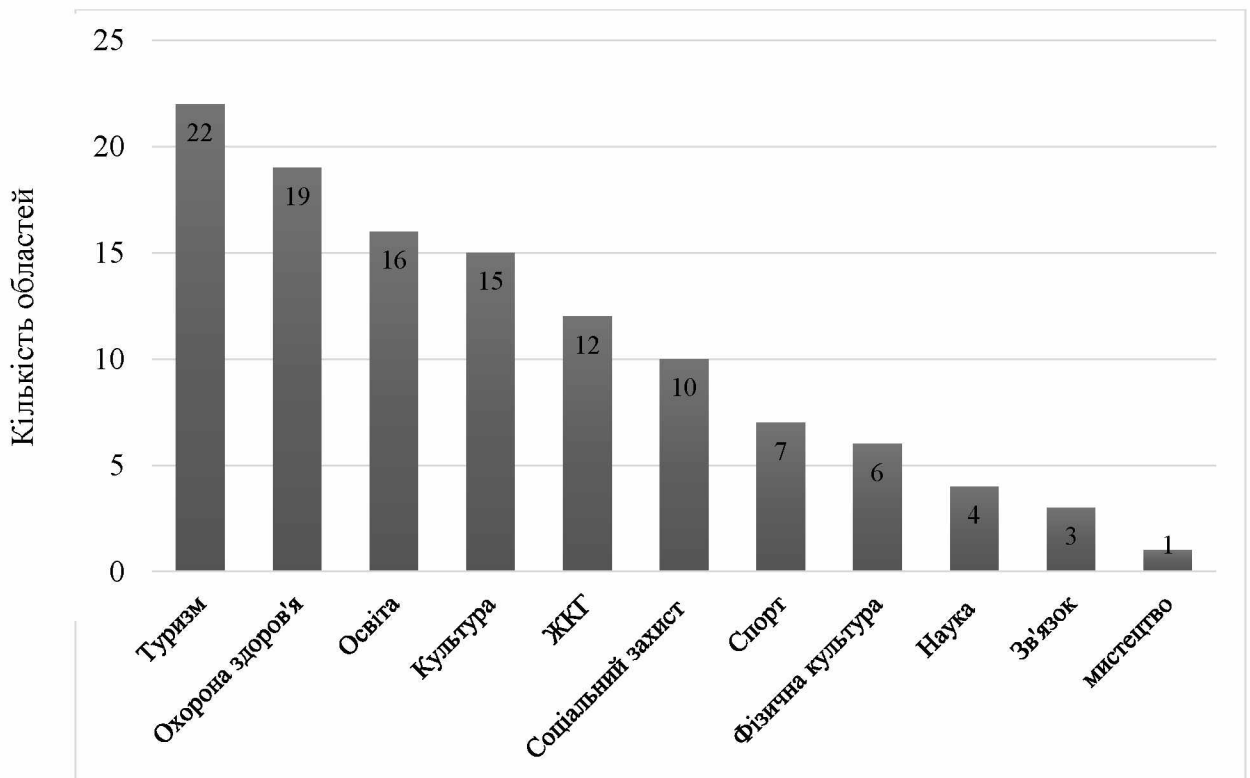

Рис. 1.2. Пріоритетні стратегічні цілі розвитку соціальної сфери у регіонах України [30, с. 55]

Держава значною мірою бере на себе функції щодо захисту соціальних прав, інтересів та потреб громадян, що не можуть бути реалізовані іншими суб'єктами та набувають ще більшого значення у період суспільних трансформацій. У же цей період головну роль в реалізації регіональної соціальної політики відводять Департамент соціального захисту населення

обласної державної адміністрації. За дослідженнями міжнародних експертів, за допомогою цього суб'єкту українська держава майже у 90 % випадків забезпечує доступ до системи соціальних послуг [1]. Такий показник є одним із найвищих серед країн європейського регіону.

Проведений аналіз функціонально-змістовного навантаження діяльності Департаменту соціального захисту населення як структурного підрозділу Ххххххххххх Хххххххх державної адміністрації показав, що забезпечення функцій держави щодо соціального захисту населення налічує понад 165 процесів, пріоритетними серед яких є забезпечення (38), координація (22), організація (14) та контроль (11). Вони утворюють групу функцій соціально-сервісного змісту. А функції з групи соціального розвитку (цілепокладання, прогнозування, моніторинг та оцінювання) на регіональному рівні потребують удосконалення та відповідного розроблення методологічного інструментарію в умовах децентралізації управління в соціальній сфері [59].

Соціальну роботу на регіональному рівні характеризують певною специфікою. Зокрема, в основному вона забезпечується діяльністю органів місцевого самоврядування, державних та неурядових організацій за допомогою надання ними соціальних послуг належним категоріям населення, реалізацію відповідних соціальних технологій. Робота фахівців соціальної сфери на рівні місцевого самоврядування щодо організації соціальної роботи повинна бути спрямована на розвиток партнерських відносин, співпраці між різними соціальними інститутами територіальної громади, органами місцевого самоврядування і місцевої виконавчої влади та членами громади. Головною умовою ефективності соціальної роботи у громаді є активізація її членів, стимулювання їх до територіальних ініціатив, зокрема до участі у визначенні й вирішенні проблем соціально-вразливих верств населення [2, с. 17].

У 2020 р. в Україні на місцевому рівні реалізують близько 80 видів послуг соціальної підтримки громади, перелік яких затверджено

Міністерством соціальної політики України [43]. Та методологічний інструментарій оцінювання якості надання їх розроблений тільки щодо процедури самооцінювання. Її проводить надавач соціальних послуг сам, зокрема, територіальний центр соціального обслуговування [52, с. 188].

Соціальні служби підтримку надають за допомогою соціально-побутових, психолого-педагогічних, соціально-медичних, соціально-правових послуг, проведення соціальної адаптації та реабілітації відповідних категорій громадян, матеріальної допомоги. Практична діяльність соціальних служб у сфері соціальної роботи повинна бути націлена: на організацію і надання певної допомоги, узгодження необхідних для цього зв'язків та контактів; соціальне супроводження визначених категорій громадян протягом певного життєвого часу, організацію контролю ситуації з метою захисту прав їх; представлення інтересів осіб, які потребують допомоги, якщо вони неспроможності зробити це самостійно; діяння на органи влади і управління із метою підвищення якості обслуговування та соціального захисту; інформування інстанцій різних рівнів про чинники, які негативно впливають чи можуть вплинути на життєдіяльність певних соціальних груп населення [31, с. 207].

Процес управління суспільними справами, який об'єднує державне управління і місцеве самоврядування, а деякі країни включають і регіональне управління, часто називають публічним управлінням, і пов'язують його з здійсненням публічної влади [36].

Відповідно, соціальна політика – це комплекс заходів державного і недержавного характеру, що спрямовані на виявлення, задоволення та узгодження потреб й інтересів осіб, соціальних груп, територіальних громад і підвищення рівня їх життя. Соціальний захист населення – як суспільне завдання, розподіляється по-між органів виконавчої влади й місцевого самоврядування та різними рівнями територіального управління із урахуванням особливої функції найменшої адміністративно-територіальної одиниці.

1.2. Нормативно-правове забезпечення державної соціальної політики в Україні

Соціальна політика виступає одним із видів галузевого, або функціонального виступає. Її головна мета полягає «у створенні належних умов щодо посилення рівня соціального захисту і соціальної безпеки у суспільстві, досягнення стабільності, соціальної злагоди та соціальної цілісності» [9, с. 31].

Опираючись на ґрунтовні дослідження соціальних призначень держави, В. Бульба акцентує, що органи державного управління і місцевого самоврядування, під час забезпечення функцій соціального відтворення населення і його соціального захисту, оглядають, як стратегічні, подальші завдання соціальної діяльності: закріплення і підтримку соціальних стандартів якості та рівня життя, що б убезпечували самореалізацію і гармонійний розвиток особистості; стимулювання активної діяльності особистості та соціальних груп в тому числі шляхом реалізації механізму взаємної довіри владою та громади, соціальними верствами населення; на ринку надання соціальних послуг забезпечення конкуренції; надання значних соціальних гарантій кожній особі у обмін на чесну сплату окреслених державою податків; застосування коштів та ресурсів підприємствами в механізмі соціального захисту громади; розробка та створення механізмів взаємодії держави та громадянського суспільства; реалізація державних адресних програм соціальної допомоги; формування стратегії забезпечення принципу соціальної справедливості в системі соціально-економічних відносин; запровадження різних форм та видів соціального страхування; узгодження інтересів і регулювання правових засобів конфліктів у суспільстві, забезпечення його сталого розвитку; професійної підготовки соціальних працівників [6, с. 121].

Відповідно, вплив органів державної влади і місцевого самоврядування на умови життя і праці населення країни, розвиток соціальних відносин за

допомогою різних способів (методів, форм та інструментів) є досить різноманітним і представляє складну багаторівневу систему з тісно зв'язаними елементами між собою і нестабільним зовнішнім середовищем [25, с. 18]. Основними суб'єктами прийняття державно-розпорядчих рішень, що змістовно стосуються важливих проблем регіональної соціальної політики, є:

Кабінет Міністрів України – 1805 (38 %) документів;

Міністерства (43 суб'єкта) – 1563 (33 %), в тому числі профільне міністерство (Мінсоцпраці, Мінсоцполітики, Мінсоцзабезпечення) – 372 (24 %);

Верховна Рада України – 856 (18 %);

Президент України – 385 (8 %), в тому числі Рада національної безпеки та оборони України – 2 документи;

Судова влада – 133 (3 %) [69].

Відповідно, є очевидним – в Україні регіональна соціальна політика і надалі продовжує розвиватися за принципом згори донизу. Формування ідеології соціального розвитку за весь історичний період незалежності розпорозувалось між урядом та центральними органами виконавчої влади (міністерства, державні комітети, агенції, фонди, комісії тощо). У окремих випадках для відстоювання своїх соціальних свобод, прав та інтересів громадяни України направляються до судової гілки влади [49, с. 132].

Основними законами України, які регулюють соціальну політику є: «Про охорону дитинства», «Про зайнятість населення», «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків», «Про оздоровлення та відпочинок дітей», «Про попередження насильства в сім'ї», «Про протидію торгівлі людьми», «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», «Про пенсійне забезпечення», «Про пенсійне забезпечення військовослужбовців та осіб начальницького і рядового складу органів внутрішніх справ», «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту», «Про державну службу», «Про жертви нацистських переслідувань», «Про індексацію

грошових доходів населення», «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи», «Про внесення зміни до статті 25 Закону України «Про відпустки», «Про внесення змін та визнання такими, що втратили чинність, деяких законодавчих актів України», «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реформування загальнообов'язкового державного соціального страхування та легалізації фонду оплати праці», «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо податкової реформи», «Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям», «Про державну допомогу сім'ям з дітьми», «Про державну соціальну допомогу інвалідам з дитинства та дітям-інвалідам», «Про державну соціальну допомогу особам, які не мають права на пенсію, та інвалідам», «Про відновлення прав осіб, депортованих за національною ознакою», «Про соціальні послуги», «Про соціальну адаптацію осіб, які відбувають чи відбували покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк», «Про основи соціального захисту бездомних осіб і безпритульних дітей» та інші.

Ефективність розробки та реалізації соціальної політики у регіоні формується за результатом соціальної компетентності представників депутатського корпусу щодо принципів, цілей, методів, змісту та результатів трансформацій в ключових секторах соціальної політики (охорона здоров'я, освіта, соціальний захист). Зокрема, у Хххххххххх області, за даними офіційного сайту обласної ради [39], затверджено за кошти обласного бюджету до реалізації 48 програм, із яких 24 (47 %) мають спрямування соціально-гуманітарне. Програми економічного блоку реалізують до 2027 р., деякі програми економічного спрямування – до 2038 р., соціальні – до 2022 р. Перспективний підхід як сучасна характеристика регіональної соціальної політики додатково визначається і в програмах чисто соціального спрямування, бо у п'яти програмах з семи, головним їх виконавцем є Департамент соціального захисту населення обласної державної адміністрації, а головні бенефіціари – це діти, молодь і сім'я.

Згідно «Концепції реформування системи соціальних послуг», затвердженої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 13.04.2007 р. №178-р, ці послуги потрібно наблизити до отримувачів, надавати їх на принципах індивідуального підходу, адресності, поваги до кожного клієнта і дотримання загальнолюдських прав [23].

Хххххххххххх Хххххххх рада є певною формою громадського контролю, за допомогою якої виражаються пропозиції, погляди та невдоволення громади тими або іншими діями органів державної влади, що повинні бути розглянуті і з приводу яких доцільно прийняти рішення. Вцілому, право на звернення є головним конституційно-правовим засобом захисту і однією із гарантій дотримання прав та свобод громадян. Отже, звернення громадян є однією із форм участі населення у державному управлінні, в вирішенні державних та суспільних справ, можливістю активного впливу особи на діяльність органів державної влади і місцевого самоврядування.

Звернення громадян також є результативним способом відновлення порушеного права осіб через подання до органів державної влади заяв, скарг та клопотань. Відзначимо, що розвиток інституту звернення громадян ініціює формуванню правосвідомості осіб, та є запорукою становлення громадянського суспільства. Відповідно, право на звернення має значну функцію у демократизації політичного і суспільного ладу, забезпечує зв'язок між державою і громадянами, та виконує функції, які важливі в управлінні державними справами [67, с. 149].

На базі чинного законодавства України, теоретичних досліджень, науковці зазначають чотири види суб'єктів провадження за зверненнями громадян [65, с. 196].

До першої групи входять суб'єкти, які звертаються – це дієздатні громадяни України, іноземці і особи без громадянства, що на законних підставах перебувають на території держави (якщо міжнародними договорами інше не передбачено) [63, с. 82].

Другу групу становлять особи, які розглядають звернення. До них належать суб'єкти, які розглядають звернення та приймають за ними рішення. Зокрема: органи державної влади; підприємства, установи, організації; органи місцевого самоврядування; засоби масової інформації; об'єднання громадян [60, с. 149].

Допоміжні суб'єкти входять до третьої групи – це особи, що сприяють прийняттю обґрунтованих рішень. Перелік таких осіб діючим законодавством не передбачений, але, аналізуючи положення Закону України «Про звернення громадян», до цих суб'єктів входять: представник організації, адвокат, представник трудового колективу, особи, із вини яких було здійснено порушення, особи, що надають інформацію компетентним органам в ході перевірки звернень відповідно вимогам статей 15 і 19. Особливість цієї групи суб'єктів є те, що на стадії розгляду заяви чи скарги реалізується компетенція допоміжних суб'єктів [63, с. 33].

Четверта група, або патронатні суб'єкти – це особи, що подають звернення у інтересах громадянина. Особливістю даного виду учасників є їх компетенція, яка реалізується на стадії подання звернення. Патронатні суб'єкти включають: законних представників неповнолітніх і недієздатних осіб, правозахисні організації, трудові колективи та інші уповноважені особи [58, с. 181].

До основних документів правового регулювання інституту звернення громадян відносять Конституцію України [21], Указ Президента України «Про першочергові заходи щодо забезпечення реалізації та гарантування конституційного права на звернення до органів державної влади та органів місцевого самоврядування» № 109/2008 від 07.02.2008 року [64] Закон України «Про звернення громадян» від 02.10.1996 року № 393/96-ВР [45].

Конституція України визначає перелік основних соціальних прав та свобод людини й громадянина згідно із сучасними світовими стандартами й підходами та реальними особистими суспільно-політичними потребами членів громади. Головні з них: право громадян на працю та заробітну плату

(ст. 43); право на житло (ст. 47); право на належний соціальний захист і забезпечення (ст. 46); право на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування (ст. 49); право на достатній життєвий рівень для себе і своєї сім'ї (ст. 48); право на освіту (ст. 53); право дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, на державне утримання і виховання (ст. 52) [21].

Прийнятий Закон України «Про звернення громадян» від 02.10.1996 року № 393/96-ВР [45] відіграв значну роль в зміцненні права громадян брати безпосередню участь у управлінні публічними справами. Зазначимо, що цей закон був прийнятий у 1996 році та визначив порядок подання і розгляду звернень, дії (бездіяльність), рішення, що можуть бути оскаржені, права та обов'язки громадян, уповноважених органів і їх посадових осіб, а також види відповідальності за порушення законодавчих нормативів про звернення громадян.

Закон України «Про звернення громадян» [45] є основною гарантією захисту прав та законних інтересів громадян, і їх поновлення у разі порушення. Згідно до Конституції України, головним джерелом влади є народ в Україні. Громадяни мають безпосередньо право приймати активну участь в суспільному житті, відстоювати свої власні й громадські інтереси прямо посилаючись на норми закону, що регулює інститут звернення громадян [20]. Згідно із чинними положеннями Закону України «Про звернення громадян», звернення громадян – це викладені у письмовій чи усній формі заяви (клопотання), пропозиції (зауваження) чи скарги [45].

Головним обов'язком органів, що уповноважені розглядати звернення громадян є не тільки об'єктивний, вчасний та всебічний розгляд, а ще й реальне виконання прийнятих у зв'язку із заявою, або скаргою рішень, забезпечення поновлення порушених прав, повідомлення громадянина про результати перевірки заяви, особиста перевірка стану розгляду звернень громадян й інші обов'язки, які встановлені ст. 19 Закону України «Про звернення громадян» [45].

Таким чином, науковці виокремлюють такі види скарг:

за формою надходження: на особистому прийомі; поштою; через уповноважену особу; через засоби масової інформації; через органи влади; від інших органів, організацій, установ;

за ознакою надходження: первинне; повторне; масове; неодноразове;

за суб'єктом: анонімне; індивідуальне; колективне;

за типом: письмове; усне;

за категоріями авторів звернень: дитина війни; учасник війни; особа з інвалідністю внаслідок Другої світової війни; особа з інвалідністю внаслідок війни; учасник бойових дій; Ветеран військової служби; ветеран праці; особа з інвалідністю I групи; особа з інвалідністю II групи; особа з інвалідністю III групи; дитина з інвалідністю; мати-героїня; одинока мати; багатодітна сім'я; учасник ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС; особа, що потерпіла від Чорнобильської катастрофи; Герой наслідків аварії на Чорнобильській АЕС; Герой Радянського Союзу; Герой України; Герой Соціалістичної Праці; дитина; інші категорії. За результатами розгляду: відмовлено у задоволенні; вирішено позитивно; дано роз'яснення [32, с. 85].

В Україні День працівника соціальної сфери встановлено для підтримки ініціативи працівників системи органів праці й соціальної політики згідно з Указом Президента України «Про День працівника соціальної сфери» № 374/99 від 13 квітня 1999 року і є свідченням високої оцінки державою ролі працівників, що кожного дня забезпечують реалізацію державної політики у сфері соціального захисту.

Соціальна держава є вірним досягненням суспільного гуманізму і прогресу цивілізації розвитку суспільних відносин. Її мета і шляхи здійснення повинні бути усвідомлені й визнані кожним громадянином, кожною соціальною верствою населення. У центрі всіх рішень постає особа із гарантованими державою правами і свободами щодо отримання можливості високої якості життя.

Висновки до розділу 1

1. Соціальна політика – це комплекс заходів державного та недержавного характеру, спрямованих на виявлення, задоволення і узгодження потреб та інтересів громадян, соціальних груп, територіальних громад та підвищення якості їх життя. Соціальний захист населення – це суспільне завдання, що розподіляється між органами виконавчої влади та місцевим самоврядуванням, а потім між різними рівнями територіального управління з урахуванням особливої ролі найменшої адміністративно-територіальної одиниці. В Україні на місцевому рівні реалізується близько 80 видів послуг із соціальної підтримки населення, перелік яких затверджений Міністерством соціальної політики України.

2. Основними законами України, що регулюють соціальну політику є: «Про зайнятість населення», «Про охорону дитинства», «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків», «Про попередження насильства в сім'ї», «Про оздоровлення та відпочинок дітей», «Про протидію торгівлі людьми», «Про пенсійне забезпечення», «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», «Про державну службу». Особи можуть звертатись з соціальними проблемами до відповідного органу виконавчої влади та органів місцевого самоврядування. Під зверненнями громадян слід розуміти викладені в письмовій або усній формі пропозиції (зауваження), заяви (клопотання) і скарги (згідно із Законом України «Про звернення громадян»).

3. У зарубіжній соціальній практиці стали загальновизнаними три моделі соціальної держави, а відповідно і соціальної політики: ліберальна (або англосаксонська), континентально-європейська (консервативна) і скандинавська (або соціально-демократична). Як показує світовий досвід, забезпечення соціальної безпеки – це гарантія незалежності країни, умова стабільної та ефективною життєдіяльності суспільства.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ

2.1. Загальна характеристика діяльності Ххххххххххх Хххххххх ради

Держава реалізує функції за допомогою розгалуженої системи органів публічного управління. Це стосується й сфери соціального захисту. На регіональному рівні систему організації соціальної роботи створюють три підсистеми: заклади соціальної інфраструктури, члени територіальної громади та органи місцевого самоврядування і місцеві органи виконавчої влади.

Ххххххххххх Хххххххх рада – це представницький орган місцевого самоврядування, що репрезентує спільні інтереси територіальної громади міст, сіл, селищ, об'єднаних територіальних громад Ххххххххххх області у межах повноважень, які визначені Конституцією України й законами України «Про місцеве самоврядування в Україні», «Про добровільне об'єднання територіальних громад», «Про статус депутатів місцевих рад» та іншими законодавчими актами. Ххххххххххх Хххххххх рада знаходиться у адміністративному будинку за адресою: м. Полтава, вул. Соборності, 45.

Свою діяльність Ххххххххххх Хххххххх рада здійснює сесійно. Рішення приймає відповідно до повноважень, що визначені ст. 43 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні». Організаційне, аналітичне, інформаційне, документальне, правове, матеріально-технічне та фінансове забезпечення діяльності обласної ради й її органів здійснює виконавчий апарат обласної ради і управління майном обласної ради у відповідності до положень.

До складу обласної ради відносяться рівні за своїми правами депутати, із числа яких обирають голову обласної ради, першого заступника голови

обласної ради та заступника голови обласної ради. У відповідності до Закону України «Про місцеві вибори» чисельність депутатів обласної ради VII скликання (2015-2020 рр.) складає 84 особи.

Голова обласної ради для виконання п. 17 ч. 6 статті 55 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» звітує про ефективність діяльності, роботу депутатського корпусу обласної ради в цілому та кожного депутата зокрема. Депутати Хххххххххххх Хххххххх ради проводять свою діяльність в складі постійно діючих депутатських комісій. У обласній раді функціонує 10 профільних постійних депутатських комісій.

Постійно діючим органом обласної ради є: дорадчий орган – президія обласної ради, до її складу входять: голова обласної ради, перший заступник голови, заступник голови обласної ради, голови постійно діючих комісій, керівники депутатських груп та фракцій, депутати обласної ради п'яти і більше скликань й депутати Герої України;

Координаційна рада із питань місцевого самоврядування при голові обласної ради – це дорадчий орган, до якого входить голова обласної ради, перший заступник, заступник голови, керуючий справами виконавчого апарату обласної ради – заступник керівника апарату, голови міських та районних рад області;

Постійні депутатські комісії: із питань регламенту, інформаційної сфери, депутатської діяльності, зв'язків з громадськістю і дотримання прав учасників АТО; із питань бюджету й управління майном; із питань паливно-енергетичного комплексу і використання надр; із питань екології і раціонального природокористування, із питань житлово-комунального господарства, будівництва, енергозбереження, транспорту і зв'язку; із питань аграрної політики і земельних відносин; із питань забезпечення правоохоронної діяльності, забезпечення прав і потреб військових і учасників бойових дій, боротьби з корупцією; із питань охорони здоров'я і соціального захисту населення; із питань освіти, культури, науки; із питань молодіжної політики, спорту і туризму.

На адміністративній будівлі обласної ради височіє Державний прапор України. Рішенням сесії Хххххххххххх Хххххххх ради, згідно Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», у 2000 р. затверджено символіку області: герб, прапор і гімн Хххххххххххх області. Головними атрибутами Хххххххххххх Хххххххх ради є: Державний Прапор України, малий Державний Герб України, що розміщені у залі засідань обласної ради (додаток А).

Хххххххххххх Хххххххх рада в 2020 р. працювала результативно, забезпечуючи збалансований соціально-економічний розвиток області, ефективне використання трудових, природних та фінансових ресурсів, відкритість та прозорість всіх рішень, що були проголосовані у сесійній залі. Обласна рада організовує свою діяльність сесійно, відповідно до ст. 46 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні». У 2019 р. було проведено 6 сесій, 8 пленарних засідань та прийнято 248 рішень, що стосувалися питань соціального та економічного розвитку територіальних громад області, охорони здоров'я, соціального захисту населення, освіти, культури, розподілу коштів обласного бюджету тощо. Сесії проходили відкрито та гласно, з участю керівників обласної та районних державних адміністрацій, органів місцевого самоврядування та представників громадськості й журналістів. Чисельність працівників виконавчого апарату Хххххххххххх Хххххххх ради показано у табл. 2.1.

Таблиця 2.1

Чисельність працівників виконавчого апарату Хххххххххххх Хххххххх ради, 2020 р., осіб

Назва відділу/сектору	Чисельність працівників
Керівництво виконавчого апарату обласної ради	4
Відділ з питань забезпечення діяльності керівництва	6
Відділ організаційного забезпечення діяльності ради	10
Відділ юридичного забезпечення	4
Відділ інвестиційної діяльності та проектного менеджменту	5
Загальний відділ	7
Відділ фінансового та господарського забезпечення	6
Відділ інформаційного та аналітичного забезпечення	4
Сектор інформатизації	2
Відділ з питань земельних відносин та надзорно-користування	3

У 2020 р. до керівного складу виконавчого апарату Хххххххххххх Хххххххххххх ради входили: голова обласної ради, перший його заступник; заступник голови; керуючий справами – заступник керівника апарату.

За ініціативи голови Хххххххххххх Хххххххххххх ради для застосування в роботі виконавчим апаратом Хххххххххххх Хххххххххххх ради у 2016 році запроваджено систему електронного документообігу АСКОД.

Виконавчий апарат Хххххххххххх Хххххххххххх ради функціонує відповідно до «Правил внутрішнього трудового розпорядку виконавчого апарату обласної ради» із 08.00 до 17.15 год., а у п'ятницю із 08.00 до 16.00 год. Обідня перерва із 12.00 до 13.00 год.

Основним завданням соціальної політики Хххххххххххх області є досягнення відповідності ціленаправленої системи та її соціально-політичних інститутів, які є суб'єктами цієї політики, соціальному розвитку відповідно до вимог об'єктивних закономірностей прогресу суспільства.

Згідно із частиною другою ст. 1 Закону України «Про місцеві державні адміністрації» Полтавська облдержадміністрація – це місцевий орган виконавчої влади, що відноситься до системи органів виконавчої влади – у межах своїх повноважень проводить виконавчу владу на території Хххххххххххх області та здійснює повноваження, що їй делегувала Хххххххххххх Хххххххххххх рада. Програма економічного та соціального розвитку області, інші обласні програми, обласний бюджет і звіти про їх виконання затверджують в обласній раді. Проекти обласних програм подаються виконавчому апарату обласної ради тільки за наявності пояснюючої записки, фінансового обґрунтування і позитивних висновків Департаменту економічного розвитку й Департаменту фінансів Хххххххххххх облдержадміністрації про те що доцільно розробити проект програми і можливість її виконання за рахунок коштів бюджету області.

Від результативної реалізації адміністративно-правових механізмів прав громадян, швидкості реагування влади на їх звернення залежить здатність держави в цілому створювати відповідний захист законних

соціальних потреб громадян. Аналіз звернень громади Ххххххххххх області, які надходять до Ххххххххххх Хххххххх ради дає змогу керівництву робити висновки про наявний стан здійснення конституційних прав особам на звернення і про фактичний стан розв'язку питань, що порушені були в зверненнях. Спеціалісти виконавчого апарату обласної ради приділяють значну увагу питанням виявлення і усунення причин, що визначають скарги громадян, які вживають перелік заходів щодо запобігання формування підстав до обґрунтованих повторних звернень і звертання до вищого керівництва. Динаміка звернень громадян до Ххххххххххх Хххххххх ради залежала від суспільних та політичних змін у житті України і Ххххххххххх області (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

**Специфіка звернень громадян до Ххххххххххх Хххххххх ради,
2016-2020 рр., заявників**

Питання	Роки					2020 р. від 2016 р., (+,-)
	2016	2017	2018	2019	2020	
1	2	3	4	5	6	7
Аграрної політики і земельних відносин	42	30	11	11	2	-40
Транспорту і зв'язку	14	10	8	15	2	-12
Фінансової, податкової, митної політики	4	-	0	0	0	-4
Соціального захисту	296	1160	1151	1387	1048	752
Праці і заробітної плати	18	3	37	36	37	19
Охорони здоров'я	28	10	0	1	3	-25
Комунального господарства	76	40	52	43	28	-48
Житлової політики	38	33	12	19	7	-31
Екології та природних ресурсів	26	22	11	11	8	-18
Забезпечення дотримання законності та охорони правопорядку	24	6	6	3	8	-16
Сім'ї, дітей, молоді, гендерної рівності, фізичної культури і спорту	10	3	1	5	1	-9
Освіти, наукової, науково-технічної, інноваційної діяльності та інтелектуальної власності	22	12	4	10	3	-19
Діяльності об'єднань громадян, релігії та міжконфесійних відносин	3	1	0	3	0	-3
Діяльності центральних органів виконавчої влади	1	1	1	3	0	-1

Продовж. табл. 2.2

1	2	3	4	5	6	7
Діяльності місцевих органів виконавчої влади	1	1	0	6	2	1
Діяльності органів місцевого самоврядування	23	33	9	13	11	-12
Державного будівництва, адміністративно-територіального устрою	1	0	0	0	0	-1
Інші	283	337	69	70	51	-232
Кількість питань, порушених у зверненнях громадян	933	1740	1443	1636	1211	278

Згідно інформації табл. 2.2, громадяни Полтавщини активно користуються правами на звернення. Мешканці Хххххххххххх області в своїх зверненнях до керівництва обласної ради найчастіше порушували питання: соціального захисту – 1048 звернень (86,5 %); праці та заробітної плати – 37 (3,1 %); охорони здоров'я – 28 (2,3 %) та діяльності органів місцевого самоврядування – 11 (0,9 %).

У Хххххххххххх області найбільше розгалужена мережа територіальних центрів соціального обслуговування. Для вирішення соціальних проблем у 2019 р. рішеннями обласної ради була затверджена «Програма економічного і соціального розвитку Хххххххххххх області на 2020 р.». Соціальним захистом було охоплено 65 % населення області.

Постійна комісія із питань охорони здоров'я і соціальної політики вивчає, попередньо розглядає, приймає участь у підготовці і готує проекти рішень Хххххххххххх Хххххххх ради, дає висновки і рекомендації, здійснює контроль щодо виконанням рішень ради. У 2020 р. органами соціального захисту населення Хххххххххххх області проводились заходи по реалізації виконання 38 державних та місцевих програм. На них було витрачено 6,3 млрд. грн. Забезпечення виконання більше 100 функцій на рівні Хххххххххххх області покладено на 33 управління соціального захисту населення міських, районних у містах рад і райдержадміністрацій. В системі соціальної сфери Хххххххххххх області працюють більш ніж 6 тис. спеціалістів, із них 1,1 тис. працівники управлінь, 3 тис. спеціалістів

територіальних центрів соціального обслуговування, 144 фахівці «Центру по нарахуванню та здійсненню соціальних виплат у Хххххххххх області», 1,6 тис. – інтернатних установ, 115 – центрів комплексної соціальної реабілітації дітей із інвалідністю. Органами соціального захисту населення Хххххххххх області проводиться робота із реалізації застосування 38 державних та місцевих програм. На них спрямовується відповідно із державного бюджету більш ніж 4 млрд грн, із місцевих – 300 млн грн. Із 1,4 млн жителів Хххххххххх області соціальним піклуванням забезпечено близько 800 тис. осіб. Із 2018 р. управліннями реалізується механізм монетизації субсидій в рахунок оплати житлово-комунальних послуг.

Програмою житлових субсидій за опалювальний період 2020 р. було охоплено 200 тис. сімей, або 35 % сімей області, 108 тис. сімей одержали пільги на оплату житлово-комунальних послуг в грошовій формі. Через органи соціального захисту населення із початку 2019 р. реалізовано нові види державних соціальних гарантій: допомога по догляду за хворою дитиною, якій не встановили групу інвалідності, «муніципальна няня» – відшкодування послуги із догляду за дитиною до 3-х років, реабілітація дітей із інвалідністю внаслідок церебрального дитячого паралічу. Перелік пільгових категорій громадян розширено. У 2020 р. 69 дітей-сиріт й дітей, які позбавлені батьківського піклування одержали відповідні компенсації.

Реалізується проєкт із надання одноразової допомоги «Пакунок малюка» при народженні дитини. Надається послуга «соціального таксі».

Отже, соціальна політика є дуже важливим соціальним механізмом метаморфози суспільства. Хххххххххх Хххххххх рада проводить як профілактичний, так й компенсаційний соціальний захист, соціальну підтримку у різноманітних сферах суспільного життя. Спеціалісти постійно визначають і затверджують соціальні спрямування суспільного добробуту, у тісному взаємозв'язку із соціальними інтересами населення, та враховують можливості малозахисених верств населення, ресурсні умови регіонів щодо надання доступних та якісних соціальних послуг.

2.2. Аналіз реалізації державної соціальної політики Хххххххххххх Хххххххх радою

Серед факторів соціальної політики регіону проблематика забезпечення ефективного соціального захисту населення буде завжди пріоритетною. Рішенням Хххххххххххх Хххххххх ради затверджено «Положення про порядок та умови надання разової матеріальної допомоги». Реагуючи на звернення, із питань соціальної політики й соціального захисту населення депутати Хххххххххххх Хххххххх ради надають разову грошову допомогу малозахищеним верствам населення, що проживають на території області. Допомогу отримують особи, членам їх сімей на лікування, протезування, придбання ліків, вирішення важких соціально-побутових питань (в разі надзвичайної ситуації техногенного походження, або стихійного лиха). Допомога надається один раз в рік. Загальна сума коштів для її надання визначається на відповідний рік рішенням сесії про обласний бюджет. Організацію рішень покладено на виконавчий апарат обласної ради та Департамент соціального захисту населення Хххххххххххх Хххххххх державної адміністрації, контроль здійснює постійна комісія обласної ради із питань бюджету та управління майном. Наведемо показники ефективності використання коштів депутатами Хххххххххххх Хххххххх ради в табл. 2.3.

Таблиця 2.3

Результативність використання коштів депутатами Хххххххххххх Хххххххх ради, 2016-2020 рр.

Показники	Роки					2020 р. від 2016 р., (+,-)
	2016	2017	2018	2019	2020	
Виділено коштів з обласного бюджету, тис. грн	2520,0	5040,0	5880,0	8400,0	8400,0	в 3,3 р.б.
Малозахищенні верстви населення, яким надано допомогу, осіб	1986	3223	3103	3689	3079	155,0
Сума грошової допомоги, яку отримали малозахищенні верстви населення, тис. грн	2496,9	4994,3	5841,7	8346,7	8272,1	в 3,3 р.б.
Отримано коштів на одну особу, грн	1257,3	1549,6	1882,6	2262,6	2687,0	в 2,1 р.б.

Отже, в цілому можна зробити висновок, що у 2020 р. депутатами обласної ради з обласного бюджету для надання матеріальної допомоги громадянам було виділено 8400 тис. грн, що в 3,3 рази більше в порівнянні з 2016 роком. 3079 осіб отримали матеріальну допомогу, що на 55 % більше ніж у 2016 р. Середній розмір допомоги у 2020 р. становив 2687,0 грн, що в 2,1 рази більше ніж у 2016 р.

Визначена в обласному бюджеті сума на надання допомоги малозахищеним верствам населення рівномірно розподіляється поміж депутатів обласної ради. Вони вирішують питання їх використання коштів винятково особисто, без допомоги працівників виконавчого апарату обласної, або інших сторонніх осіб. Фінансова підтримка на ім'я депутата обласної ради надається на підставі письмової заяви із необхідними документами.

Рішенням сесії обласної ради від 20.12.2019 р. № 1253 було внесено зміни до «Програми розвитку місцевого самоврядування у Хххххххххх області на 2018-2020 роки (п. 3.7), що на кожного депутата обласної ради (їх 84) виділили фонд по 100 тис. грн для надання одноразової матеріальної допомоги малозахищеним верствам населення (в основному на лікування та придбання ліків).

Серед областей України на виконання доручень громади у 2019 р. було найбільше закладено у бюджеті Дніпропетровської області – 90 млн грн, на другому місці – Полтавський регіон (84 млн. грн), третє – Запорізька обласна рада (59 млн грн). За середнім розміром на одного депутата передбачених коштів лідером виступає Полтавська область (1 млн. грн), на другому – Дніпропетровська область (750 тис. грн), третє – Запорізька (близько 700 тис. грн) (табл. 2.4).

При цьому у одних програмах не встановлено чіткої суми обсягу коштів, які депутати можуть спрямувати для надання матеріальної допомоги виборцям, а у інших – така сума чітко визначена.

Таблиця 2.4

Обсяг коштів, виділений на виконання доручень громади, 2019 р.

Орган місцевого самоврядування	Кількість депутатів, осіб	Назва програми	Виділено у 2019 році, тис. грн	Середній розмір на одного депутата, тис. грн
Київська міська рада	120	Програма вирішення депутатами Київської міської ради соціально-економічних проблем, виконання передвиборних програм та доручень виборців на 2016-2019 рр.	128286,9	1069,1
Дніпропетровська обласна рада	120	Субвенція із обласного бюджету бюджетам міст, районів і об'єднаних територіальних громад на виконання доручень виборців депутатами Дніпропетровської обласної ради	90000,0	750,0
Хххххххххххх Хххххххх рада	84	Фонд розвитку територій у рамках Програми розвитку місцевого самоврядування в Хххххххххххх області на 2018-2020 рр.	84000,0	1000,0
Запорізька обласна рада	84	Програма сприяння виконанню депутатських повноважень депутатами Запорізької обласної ради	58646,5	698,2
Чернігівська обласна рада	64	Програма сприяння виконанню повноважень депутатами Чернігівської обласної ради на 2019-2020 роки	19500,0	304,7

Громадян, які опинилися у складних життєвих обставинах та звернулися до голови обласної ради із заявою та відповідними документами із проханням надання грошової допомоги, перенаправляю за належністю на розгляд Комісії Хххххххххххх Хххххххх державної адміністрації із надання із обласного бюджету матеріальної допомоги населенню.

Для підтримки пільгових категорій населення в області із метою надання додаткової соціальної допомоги реалізується Комплексна соціальна програма. Одним із її напрямів є надання грошових коштів за рахунок

фінансів обласного бюджету громадянам, що опинилися у складних життєвих обставинах. Рішення по кожному зверненню окремо про надання матеріальної допомоги приймається Комісією, враховуючи матеріальний стан, соціальний статус і обов'язкової наявності особистої заяви й відповідних документів. Вцілому, у 2020 р. 98 % звернень стосувалось матеріальної допомоги для лікування.

Удосконалення роботи органів виконавчої влади і органів місцевого самоврядування зі зверненнями у 2020 р. забезпечила оперативне реагування на проблеми соціально-економічного життя, що порушувалися у зверненнях; це дало змогу вивчати громадську думку про основні напрями діяльності органів виконавчої влади і органів місцевого самоврядування; допомогло підвищити ефективність державного управління, рівень підготовки і прийняття рішень із найважливіших питань соціально-економічного життя із урахуванням думки громадськості; створило додатковий механізм інформування громадськості щодо питань державної політики.

Постійні комісія Хххххххххххх Хххххххх ради із питань охорони здоров'я та соціального захисту населення кожного року розглядає виконання обласних програм: Програму зайнятості населення Хххххххххххх області на 2018-2020 рр.; Комплексну програму соціального захисту і соціального забезпечення населення області на 2013-2020 рр.

Затверджено «Порядок використання коштів, передбачених в обласному бюджеті для надання грошової допомоги громадянам, які опинилися в складних життєвих обставинах та іншим категоріям громадян» розпорядженням голови Хххххххххххх Хххххххх державної адміністрації. Його розроблено на виконання обласної Комплексної програми соціального захисту і соціального забезпечення населення області на 2013-2020 рр. Основним розпорядником коштів є Департамент соціального захисту населення Хххххххххххх ОДА. Бюджетні кошти нижчого рівня у Хххххххххххх області розділяє Центр по нарахуванню і здійсненню соціальних виплат.

Відповідальними за реалізацію заходів програми у 2020 р. були: Департамент соціального захисту населення Ххххххххххх Хххххххх державної адміністрації, Департамент будівництва, містобудування та архітектури і житлово-комунального господарства Ххххххххххх Хххххххх державної адміністрації, що відповідає за виконання заходу Програми «Надання субвенцій з обласного бюджету на виконання місцевих програм забезпечення житлом учасників бойових дій та члені їх сімей в розмірі до 25 % опосередкованої вартості спорудження житла і в межах нормативної площі, що надається громадянам», Департамент охорони здоров'я Ххххххххххх Хххххххх державної адміністрації, який є головним виконавцем заходу Програми «Забезпечення виплати одноразової грошової допомоги у розмірі 10 тис грн медичним та іншим працівникам комунальних закладів охорони здоров'я, що захворіли на гостру респіраторну хворобу COVID-19, яка спричинена коронавірусом SARS-CoV-2».

Головними актуальними заходами Комплексної програми соціального захисту та соціального забезпечення населення області залишається підтримка вразливих категорій населення. Вирішення даного питання здійснюється за допомогою кількох напрямів: надання щорічної матеріальної допомоги пільговим категоріям громадян відповідно до встановлених статусів (членам сімей загиблих (померлих) ветеранів війни з числа учасників АТО/ООС, вдовам учасників ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС, воїнів-інтернаціоналістів, сім'ям, в яких є діти із інвалідністю, що не пов'язана з наслідками Чорнобильської катастрофи, сім'ям, в яких виховуються діти із інвалідністю підгрупи «А»).

Виплати зазначеної матеріальної допомоги органами соціального захисту населення відповідно до визначених статусів проводяться кожного року без звернень громадян. За допомогою комісії обласної державної адміністрації із надання матеріальної допомоги населенню надають одноразову допомогу громадянам, що опинилися у скрутних життєвих обставинах. У 2020 р. на реалізацію напрямів Програми із обласного

бюджету було виділено 38,6 млн. грн. Обсяг фінансування заходів Програми із врахуванням внесених змін у 2013-2020 рр. становив 210,7 млн грн, в тому числі з обласного бюджету – 199,9 млн грн (рис. 2.1), з місцевого – 10,8 млн грн.

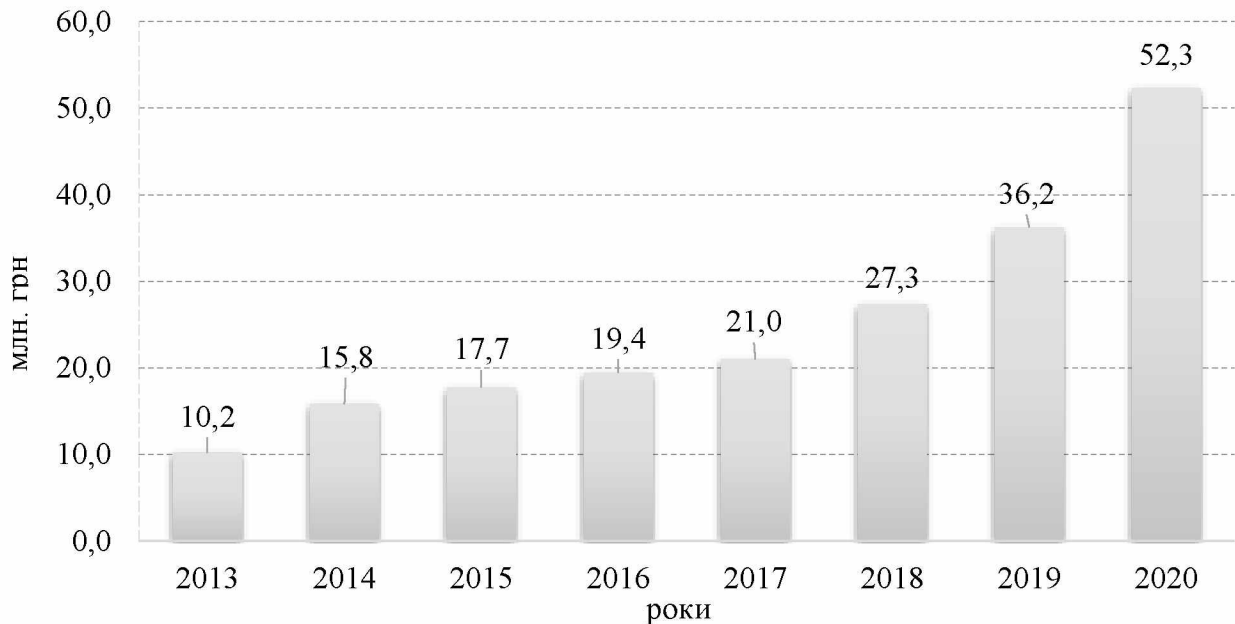

Рис. 2.1. Обсяги видатків з обласного бюджету, передбачені на виконання заходів Комплексної програми соціального захисту та соціального забезпечення населення області, 2013-2020 рр.

Близько 36 тис. осіб Хххххххххх області різних категорій кожного року отримують соціальну підтримку за рахунок коштів обласного бюджету. Ліва частина коштів виділяється для учасників АТО/ООС та їх сімей. Узагальнений підхід до вирішення питання санаторно-курортного лікування у рамках державної і обласної програми, дав можливість забезпечити санаторно-курортним лікуванням 99 % осіб, що перебувають на обліку із різними хворобами. Важливим напрямком є соціальна підтримка осіб, що постраждали від Чорнобильської катастрофи. В Хххххххххх області проживає 19,2 тис осіб. Комплексна реалізація державної і обласної програм забезпечили санаторно-курортне оздоровлення більше 68 % зазначеної категорії осіб. Із метою недопущення соціальної напруги із 2016 р. на обласному рівні на основі Програми врегульовано питання надання

компенсації проїзду автомобільним транспортом у міжміських і міжобласних маршрутах загального користування для 11 пільгових категорій громадян, що перебувають на обліку (126 тис. осіб). Протягом 2020 р. проведено 41,6 тис виплат пільговикам в обсязі 11,3 млн грн.

Програма передбачає надання разової матеріальної підтримки окремим категоріям населення наведено в табл. 2. 5.

Таблиця 2.5

Виплата щорічної разової грошової допомоги, згідно встановленого статусу, 2014-2020 рр., осіб

Категорії	Роки							2020 р. до 2014 р., %
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	
Члени сімей загиблих (померлих) осіб, які захищали незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України, та брали участь в АТО	x	x	263	343	358	373	380	x
Вдови учасників ліквідації наслідків аварії на ЧАЕС	982	1058	1167	1303	1430	1527	1569	159,8
Сім'ї, у складі яких є діти-інваліди, інвалідність яких пов'язана з наслідками Чорнобильської катастрофи	x	22	23	23	20	19	19	x
Члени сімей загиблих (померлих) учасників бойових дій на території інших держав	327	339	339	343	335	319	321	98,2
Сім'ям, у складі яких є діти з інвалідністю підгрупи А	x	x	x	x	x	x	588	x
Всього	1309	1419	1792	2012	2143	2238	2877	в 2,2 р. б.

Перший напрям – це виплата щорічної разової грошової допомоги, згідно встановленого статусу (члени сімей загиблих, або померлих учасників АТО/ООС; вдови померлих громадян, смерть яких пов'язана із наслідками аварії на Чорнобильській АЕС; учасники бойових дій на території інших держав, сім'ї, в складі яких є діти із інвалідністю, що пов'язана із наслідками

аварії на Чорнобильській АЕС; сім'ї, у складі яких є діти із інвалідністю підгрупи А (із 2020 р.). Загалом зазначену допомогу громадяни отримали на суму в обсязі 28 млн грн. Другим напрямом є надання разової матеріальної допомоги особам, що опинились у складних життєвих обставинах, у т.ч. онкохворим дітям (до 40 тис. грн) і онкохворим громадянам (до 5 тис. грн). Всього протягом 2020 р. відповідно до отриманих звернень матеріальну допомогу надано 22,2 тис осіб на суму 44,4 млн грн.

Результати моніторингу соціально-економічного розвитку регіонів за напрямком «Соціальний захист та безпека» наведено в табл. 2.6.

Таблиця 2.6

Результати моніторингу соціально-економічного розвитку регіонів за напрямком «Соціальний захист та безпека», 2015-2020 рр.

Область	Місце регіону за напрямком					
	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Полтавська	11	11	14	10	14	8
Суміжні області						
Дніпропетровська	13	3	4	8	7	5
Київська	14	17	19	11	9	17
Кіровоградська	21	12	16	14	19	15
Сумська	22	24	7	4	8	14
Черкаська	9	8	17	15	10	16
Чернігівська	24	22	23	25	25	24
Області, близькі по ВВП						
Львівська	10	23	8	20	24	6
Одеська	16	18	20	17	15	11

Згідно із проведеним моніторингом соціально-економічного розвитку регіонів, який склав Мінрегіон за 2020 р., Полтавська область в рейтингу за напрямком «Соціальний захист та безпека» отримала 8 місце, що забезпечено показниками: обсяг охоплення територіальними центрами соціального обслуговування соціальними послугами осіб, що перебувають в складних життєвих обставинах – 100,0 % (1–4 місце разом з Донецькою, Харківською та Миколаївською областями); питома вага дітей сиріт і дітей, що позбавлені батьківського піклування та виховуються у сімейних формах виховання, у загальній кількості дітей даної категорії – 94,7 % (9 місце).

Висновки до розділу 2

1. Полтавська область за багатьма соціальними напрямками перебуває в першій десятці областей. Хххххххххххх Хххххххх рада є одним з ключових суб'єктів, через який держава реалізовує соціальну функцію. Хххххххххххх Хххххххх рада є своєрідною формою громадського контролю, за допомогою якого виражаються погляди, пропозиції чи невдоволення громадян тими чи іншими діями органів державної влади.

2. У 2020 р. депутатами обласної ради з обласного бюджету для надання матеріальної допомоги громадянам було виділено 8400 тис. грн. 3079 осіб отримали матеріальну допомогу, середній розмір якої становив 2687,0 грн.

3. Обласна Комплексна програма реалізується за двома напрямками і охоплює ті, які не забезпечені державними програмами. Перший – це виплата щорічної разової грошової допомоги, згідно встановленого статусу (члени сімей загиблих, або померлих учасників АТО/ООС; вдови померлих громадян, смерть яких пов'язана із наслідками аварії на Чорнобильській АЕС; учасники бойових дій на території інших держав, сім'ї, в складі яких є діти із інвалідністю, що пов'язана із наслідками аварії на Чорнобильській АЕС; сім'ї, у складі яких є діти із інвалідністю підгрупи А (із 2020 р.). Загалом зазначену допомогу громадяни отримали на суму в обсязі 28 млн грн. Другим напрямом є надання разової матеріальної допомоги особам, що опинились у складних життєвих обставинах, у т.ч. онкохворим дітям (до 40 тис. грн) і онкохворим громадянам (до 5 тис. грн). Обсяг фінансування заходів Програми із врахуванням внесених змін у 2013-2020 рр. становив 210,7 млн грн, в тому числі з обласного бюджету – 199,9 млн грн, з місцевого – 10,8 млн грн.

4. Наявна інформаційна система (E-SOCIAL) Хххххххххххх Хххххххх ради лише секторально забезпечує автоматизацію процесів у соціальній сфері. При цьому соціальна сфера загалом не є цілісним об'єктом цифровізації.

РОЗДІЛ 3

РОЗРОБКА ЗАХОДІВ ЩОДО УДОСКОНАЛЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ В ПУБЛІЧНИХ УСТАНОВАХ

3.1. Основні напрями підвищення ефективності реалізації соціальної політики

Дуже важливим напрямом здійснення активної соціальної політики становить діяльність, націлена на покращення соціальної стабільності суспільства. У основі її має бути надійна соціальна безпека осіб, їх добробут та соціальна захищеність. Відповідно, вищими пріоритетом активної соціальної політики Полтавського регіону повинна бути дійова система заходів, направлена на стимулювання людського потенціалу та збільшення економічної активності населення.

Стратегія регіонального розвитку Хххххххххххх області формувалась на базі чинного українського законодавства з використанням кращих практик європейського і українського досвіду. Робоча група із розробки Стратегії регіонального розвитку Хххххххххххх області на 2021-2027 рр. та Плану заходів щодо її реалізації на 2021-2023 рр. під час багатьох семінарів і дискусій в період за 2020 р. працювала з урахуванням технічного сприяння експертів Програми для України із розширення прав та можливостей на місцевому рівні, підзвітності й розвитку «U-LEAD з Європою», проекту міжнародної технічної допомоги «Партнерство для розвитку міст» (ПРОМІС), проекту «Інтегрований розвиток міст в Україні», який реалізується німецькою урядовою компанією «Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH». На стратегічному рівні до 2027 р. мету розвитку Хххххххххххх області складають три стратегічні цілі. Кожна з них поділяється на декілька операційних цілей (рис. 3.1).

Удосконалення соціальної політики закладено у стратегічну ціль № 1: висока якість життя, комфортні та безпечні умови і добробут.

Стратегічні цілі		
1. Висока якість життя, комфортні і безпечні умови та добробут	2. Збалансована інноваційна конкурентоспроможна економіка	3. Ефективне управління просторовим розвитком, забезпечення балансу екосистем та охорона довкілля
Операційні цілі (напрями)		
1.1. Здорове населення області із максимальною тривалістю активного періоду життя	2.1. Інноваційний і науковий розвиток економіки області на основі смарт-спеціалізації	3.1. Формування єдиного простору гідного рівня життя
1.2. Універсальна система соціального захисту населення і безпечні умови життя	2.2. Ефективна бізнес й інвестиційна інфраструктура, активізація інвестиційної діяльності	3.2. Інфраструктурний розвиток територій і пріоритетна увага сільській місцевості
1.3. Сучасний освітній простір як базис для задоволення потреб суспільства і економіки, підвищення правової культури населення	2.3. Сталий розвиток креативних індустрій, культури і туризму	3.3. Раціональне й екобезпечне господарювання
		3.4. Збереження та відтворення якості довкілля

Рис. 3.1. Стратегічні та операційні цілі Ххххххххххх області згідно Стратегії регіонального розвитку Ххххххххххх області, 2021-2027 рр.

Важливим чинником поліпшення соціальної політики буде цифрова трансформація. Міністерству соціальної політики України варто реалізувати проєкт «Модернізація системи соціальної підтримки населення України» у 2022 р. за сприяння Міжнародного банку реконструкції та розвитку. Мета проєкту – в Україні покращення результатів діяльності системи соціальної допомоги і соціальних послуг для малозабезпечених сімей.

Проєкт сприятиме успішному здійсненню соціальних реформ, що спрямовані на зменшення рівня бідності і підвищення соціальної захищеності наразливіших верств населення. У рамках реалізації заходів проєкту передбачено забезпечення розвитку інформаційно-комунікаційних технологій в сфері соціального захисту населення, реформування інституту соціального інспектора, побудова нової моделі надання соціальної підтримки населенню, виведення сімей з бідності і стимулювання їх до незалежності

економічної, реформування інтернатних дитячих закладів, зростання ролі громади в забезпеченні соціальних потреб тощо. Вцілому, проект «Модернізація системи соціальної підтримки населення України» покращить якість життя вразливих верств населення, що надзвичайно важливо за нестабільних умов функціонування економіки. Здійснення Кабінетом міністрів України Стратегії цифрової трансформації соціальної сфери забезпечить європейські стандарти функціонування і надання послуг, підвищення прозорості соціальної сфери, зміцнення фінансової стабільності, а також оптимізації адміністративних видатків в ній.

Стратегія на основі єдиних підходів, технологій та стандартів формуватиме напрями і завдання комплексної цифрової трансформації усіх компонентів системи соціального захисту населення. Завданнями її будуть: підвищення ефективності соціального захисту осіб; автоматизація управління і контролю в соціальній сфері; вдосконалення системи управління фінансовими ресурсами; технологічний розвиток інформаційних ресурсів з заохоченням до запровадження інноваційних технологій. Передбачається, що Мінсоцполітики виробить єдиний реєстр надавачів і отримувачів соціальних послуг й виплат та запровадить систему верифікації їх. Планово впровадження стратегії дасть можливість краще контролювати соціальні видатки, за допомогою запровадженню однієї системи управління, розподілу і контролю за їх цільовим застосуванням.

Вцілому, цифрова трансформація соціальної сфери дасть можливість уніфікувати ділові процеси та автоматизувати більшість із них, запровадити ефективну систему моніторингу і контролю ділових процесів та зменшити бюрократичний апарат. Отже, відомство зможе автоматизувати сервіси під час звернення громадян за соціальною підтримкою, що дасть можливість, знизити корупційні ризики. Для зростання ефективності соціального захисту громади планується:

створення Єдиного соціального реєстру у межах Єдиної інформаційної системи соціальної сфери. До нього включатиметься інформація про

одержувачів всіх видів соціальної допомоги із обов'язковим зазначенням статусу їх, прав на отримання того, або іншого виду соціальної підтримки та відомостей про застосування такого права чи користування ним. Єдиний соціальний реєстр має створюватися на основі реєстру застрахованих осіб Державного реєстру загальнообов'язкового державного соціального страхування методом перенесення до нього всіх даних із діючих інформаційних систем соціальної сфери;

створення соціальної сфери реєстру інституцій соціального захисту, тобто надавачів й інших видів соціальної підтримки у межах Єдиної інформаційної системи;

створення мережі універсальних сервісних центрів соціальної сфери (на основі інституцій соціального захисту й інших сервісних центрів для надання послуг громадянам: об'єднаних територіальних громад, центрів надання адміністративних послуг, банківських установ, поштових підприємств і ін.), запровадження єдиних стандартів обслуговування громадян із питань надання різних видів соціальної підтримки за принципами «єдиного вікна»;

забезпечення на основі Єдиної інформаційної системи соціальної сфери можливостей обслуговування громадян не зважаючи на їх зареєстроване місце проживання;

на Єдиному державному веб-порталі електронних послуг «Портал Дія» створення Єдиного соціального веб-порталу як складової Єдиної інформаційної системи соціальної сфери щодо забезпечення дистанційного доступу громадян до послуг всіх видів, які надаються організаціями соціального захисту, приміром осіб, що мають порушення слуху, зору, опорно-рухового апарату, мовлення й інтелектуального розвитку, та різні комбінації порушень, із дотриманням вимог ДСТУ ISO/IEC 40500:2015 «Інформаційні технології. Настанова з доступності веб-контенту W3C (WCAG) 2.0»;

застосування технології електронного інформування громадян щодо

питань надання соціальної підтримки за допомогою засобів мобільного зв'язку, електронної пошти, мобільного додатку Єдиного державного веб-порталу електронних послуг «Портал Дія» та ін.;

створення у Єдиній інформаційній системі соціальної сфери підсистеми для накопичення, обліку, зберігання, пошуку і використання даних про дітей, позбавлених батьківського піклування, дітей-сиріт, дітей, що перебувають в складних життєвих обставинах, кандидатів на усиновлювачів, опікунів, піклувальників, прийомних батьків, батьків-вихователів і усиновлювачів; у межах Єдиної інформаційної системи соціальної сфери застосування єдиного електронного документа у соціальній сфері із широким функціоналом, у якому, відповідно, фіксуватиметься інформація, яка потрібна для ідентифікації громадянина для того щоб отримати конкретні види соціальної допомоги і доступу до інформації із Єдиного соціального реєстру.

У соціальній сфері покращення системи управління фінансовими ресурсами передбачає:

у Єдиній інформаційній системі соціальної сфери створення підсистеми «Електронний бюджет», що забезпечуватиме прогнозування, розподіл, планування, облік, аналіз, звітність та контроль видатків щодо соціального захисту в цілому та а окремими видами і розпорядчиками коштів;

створення підсистеми «Соціальне казначейство» (Єдиного розрахунково-виплатного центру соціальної сфери) у Єдиній інформаційній системі соціальної сфери, за рахунок якої забезпечуватимуть автоматизація обліку, нарахування та проведення всіх видів соціальної підтримки соціальних виплат з забезпеченням, відповідно, прямого централізованого нарахування відповідних сум у банківські рахунки отримувачів;

в Єдиній інформаційній системі соціальної сфери підсистеми формування верифікації отримувачів соціальних виплат й інших видів соціальної допомоги і запобігання їх зловживанням, безпідставному призначенню, та незаконному використанню будь-яких видів соціальної

підтримки; у межах Єдиної інформаційної системи формування соціальної сфери механізму інформаційної й функціональної взаємної роботи інституцій соціального захисту із правоохоронними органами для виявлення фактів використання коштів не за призначенням, які мають бути спрямовані на соціальну підтримку громадян і запобіганню таким випадкам;

забезпечення об'єднання Єдиної інформаційної системи соціальної сфери із інформаційними системами Мінфіну, Мін'юсту, МВС, МОЗ, МОН, Мінветеранів, Мінекономіки, Мінрегіону, ДПС, Держмитслужби, Національного банку, Казначейства та інших органів виконавчої влади.

Автоматизація системи управління і контролю у соціальній сфері включає:

у Єдиній інформаційній системі створення підсистеми «Єдиний соціальний процесинг» соціальної сфери для налагодження автоматизації звернень громади, які пов'язані з наданням соціального захисту (формування відповідних електронних документів, розгляд звернень, призначення виплати, перерахунки, зміна умов надання тощо);

створення Єдиного моніторингового центру соціальної сфери у межах Єдиної інформаційної системи соціальної сфери для того щоб відстежувати у режимі реального часу роботу спеціалістів зі зверненнями жителів регіону, прогнозувати можливі ризики та загрози у функціонуванні організацій соціального захисту, формування моніторингу і аналізу розгляду звернень осіб, які пов'язані з наданням усіх видів соціальної підтримки, зокрема, виконання функцій із нагляду по призначенню пенсій, результативності роботи інституцій соціального захисту, окремих підрозділів та працівників;

функціонування Єдиного соціального оператора – адміністратора Єдиної інформаційної системи соціальної сфери;

скорочення чисельності спеціалістів інституцій соціального захисту та фінансових ресурсів на утримання таких інституцій та застосування новітніх інформаційних технологій та технічного переоснащення.

Технологічний розріст інформаційних ресурсів соціальної сфери із використанням сучасних технологій планується реалізувати шляхом: переходу організацій соціального захисту на електронний документообіг; забезпечення ретроконверсії, або оцифрування наявних, зокрема, архівних, первинних паперових документів і особових справ, які використовуються організаціями соціального захисту та створення Єдиного централізованого електронного архіву справ організацій соціального захисту; на базі Єдиного соціального оператора утворення основного і резервного центру оброблення персональних даних осіб; на базі Єдиного соціального оператора створення централізованої служби технічної підтримки організацій соціальної сфери; зміцнення технічної бази організацій соціального захисту та оновлення комп'ютерної техніки й іншого технічного обладнання.

Нормативно-правове регулювання реалізації Стратегії цифрової трансформації у соціальній сфері передбачається за допомогою системного перегляду нормативно-правових актів із питань соціального захисту населення і внесення до них відповідних змін. Фінансування впровадження Стратегії цифрової трансформації соціальної сфери планується здійснити за рахунок коштів державного бюджету, міжнародної донорської допомоги й інших джерел, що не заборонені законодавством.

Реалізація Стратегії цифрової трансформації у соціальній сфері відбуватиметься шляхом виконання актів законодавства в соціальній сфері, передбачається розробка нових актів, що будуть необхідні для цифрової трансформації соціальної сфери, впровадження пілотних проектів щодо створення Єдиної інформаційної системи у соціальній сфері чи її окремих елементів, проводитимуть моніторинг стану її реалізації. Моніторинг і оцінювання ефективності впровадження Стратегії цифрової трансформації соціальної сфери реалізовуватиме Мінсоцполітики в комплексі з Мінцифри.

Комплекс заходів необхідно впроваджувати згідно затвердженою Ххххххххххх Хххххххх радою Комплексною програмою соціального захисту населення Ххххххххххх області на 2021-2025 рр. (додаток Б).

Показники впровадження Стратегії цифрової трансформації соціальної сфери показано у табл. 3.1.

Таблиця 3.1

Показники реалізації Стратегії цифрової трансформації соціальної сфери та їх прогностні значення, 2020-2027 рр.

Найменування показника	Значення показника	
	2020-2022 роки	2023-2027 роки
Рівень створення Єдиного соціального реєстру на базі Реєстру застрахованих осіб, відсотків наповнення Реєстру застрахованих осіб додатковими даними, пов'язаними з наданням різних видів соціальної підтримки, та актуалізації наявних даних, %	30	100
Рівень створення як складової частини Єдиного соціального реєстру надавачів різних видів соціальної підтримки, %	30	100
Рівень утворення сервісних центрів з надання соціальних послуг, підключених до Єдиної інформаційної системи соціальної сфери, у тому числі тих, що утворені на базі центрів надання адміністративних послуг, об'єднаних територіальних громад, банків, %	10	100
Кількість сервісних центрів з надання соціальних послуг, підключених до Єдиної інформаційної системи соціальної сфери, у тому числі центрів надання адміністративних послуг, %	10	100
Рівень впровадження технології електронного інформування громадян у соціальній сфері через засоби мобільного зв'язку, електронну пошту, мобільний додаток Єдиного державного веб-порталу електронних послуг «Портал Дія» тощо, %	30	100
Рівень верифікації під час створення Єдиного соціального реєстру отримувачів усіх видів соціальної підтримки, %	10	100
Рівень впровадження електронного документообігу у соціальній сфері, %	40	100
Рівень ретроконвенції (оцифрування) наявних паперових первинних документів, %	30	100
Рівень скорочення чисельності працівників інституцій соціального захисту та видатків на їх утримання наслідок впровадження Єдиної інформаційної системи соціальної сфери, %	10	50

Отже, єдина інформаційна система соціальної сфери має бути створена із забезпеченням захисту інтересів країни, включаючи передачу в державну власність вихідних кодів (програмних текстів та кодів) на усі елементи програмного забезпечення на Єдину інформаційну систему соціальної сфери, крім представлених на міжнародному ринку технологій (системи керування базами даних, операційні системи, системи бізнес-аналізу тощо).

3.2. Прогнозована результативність заходів щодо посилення соціальної підтримки місцевої громади Хххххххххххх Хххххххх радою

Із метою вдосконалення системи надання послуг у соціальній сфері значну увагу потрібно акцентувати на якісних показниках: адресності, результативності, індивідуальному підході, доступності, своєчасності, відкритості, повазі до отримувачів соціальних послуг, професійним якостям фахівців соціальної роботи. Активізація призначення громади в здійсненні публічного управління у сфері соціальної роботи передбачає розвиток існуючого потенціалу, налагодження та підтримку співробітництва, надання технічної допомоги для того, щоб громаду зробити міцнішою та дієвою.

У напрямку соціальної роботи зростання активності громади передбачається шляхом поєднання кількох процесів:

залучення громади до обговорення і сприйняття факту наявності проблем соціально вразливих категорій в громаді;

визначення бажаних та можливих щодо громади шляхів вирішення соціальних проблем;

окреслення чисельності осіб і мережі установ та закладів, що можуть вирішити проблеми, вести з ними переговори;

розбудова громадських інституцій, що можуть допомогти вирішити соціальні проблеми та ін.

Головними напрямками удосконалення форм умов та методик соціальної роботи буде:

удосконалення діяльності органів опіки і піклування із профілактики соціального сирітства, отримання сім'ями із дітьми відповідних соціальних послуг, які будуть спрямовані на підтримку виховної функції сім'ї;

розробка і затвердження порядку взаємної роботи суб'єктів соціальної роботи із сім'ями, молоддю та дітьми у процесі виявлення дітей, що залишилися без піклування батьків, сімей із дітьми, що перебувають в складних життєвих обставинах, надання послуг і забезпечення соціального супроводу цих дітей та сімей;

затвердження стандартів на рівні держави щодо надання соціальних послуг громадянам, які перебувають в складних життєвих умовах;

забезпечення спеціального супроводу батьків, що із певних причин (через інвалідність, тривалу хворобу, безробіття, малозабезпеченість тощо) не можуть відповідним чином утримувати дітей, сімей із дітьми, де є члени сім'ї із інвалідністю, та соціального супроводу дітей, чії батьки є трудовими мігрантами;

забезпечення надання соціально уразливим категоріям населення значного спектру соціальних, освітніх та медичних послуг за місцем проживання, послуг в реабілітаційних установах відповідно індивідуальним програмам їх реабілітації;

удосконалення системи підготовки, підвищення кваліфікації фахівців, перепідготовки із соціальної роботи для надання соціальних послуг в сфері захисту прав осіб, що перебувають в складних життєвих обставинах.

Важливим шляхом удосконалення системи публічного управління в сфері соціальної роботи буде співпраця органів державної влади із громадськими організаціями. Україна лише починає реалізовувати елементи соціального контракту, що успішно діють в багатьох країнах, де робота у громаді вважається пріоритетною діяльністю соціальних працівників та соціальних служб.

Із метою покращення якості соціального обслуговування як чиннику соціальної роботи вагоме значення має інформування громади про соціальні послуги; визначення критеріїв діяльності суб'єктів, які надають соціальні послуги; впровадження державних стандартів соціальних послуг; запровадження технології оцінювання потреб, застосування механізму моніторингу і контролю якості соціальних послуг.

Даний етап модернізації системи соціальних послуг характеризуватиметься трьома напрямками: формування ринку соціальних послуг; розробка інструментарію на практиці (нормативна база про стандарти, соціальне замовлення, моделі надання послуг); модернізація

інфраструктури. Важливе значення щодо оптимізації системи соціальних послуг набуває ефективного впровадження методики соціального замовлення, яка сприяє активній роботі ринку соціальних послуг з реальною конкуренцією їх надавачів, посиленню адресності, підвищенню якості послуг, максимальному наближенню їх до отримувачів; залученню у соціальну сферу недержавних додаткових ресурсів.

Очікуваними результатами від досягнення стратегічної цілі 1, що передбачає високу якість життя, комфортні та безпечні умови та добробут будуть:

забезпечення інтеграційного підходу щодо виявлення потреб громади та організація надання комплексних соціальних послуг;

100-відсоткове охоплення послугам осіб і сімей, що перебувають в складних життєвих обставинах із максимальною доступністю, методом розвитку мережі надавачів у сфері соціальних послуг;

100-відсоткове охоплення послугою догляду вдома громадян, які перебувають у складних життєвих обставинах відповідно потребам;

запровадження посади соціального робітника у кожному населеному пункті;

підвищення рівня якості і цифрової доступності надання соціального сервісу та послуги, у тому числі в стаціонарних установах;

створення в територіальних центрах надання соціальних послуг, центрах соціального обслуговування спеціалізованих відділень щодо надання соціальних послуг особам з психічними розладами;

забезпечення відповідних умов проживання підопічних і вихованців пансіонату системи соціального захисту населення, будинків-інтернатів та їх адаптація у соціум;

спрощення процедури одержання соціальних державних гарантій за допомогою уніфікації механізму звернення за призначенням їх;

скорочення часу між зверненням та наданням державних соціальних гарантій, прийняття рішень про їх призначення і виплату;

розвиток якісних соціальних сервісів на базі об'єднаних територіальних громад, адресний підхід щодо надання соціальних послуг мешканцям місцевої громади;

надання комплексу послуг у соціальній сфері та максимальне задоволення потреб мешканців громади на місцевому рівні у територіальних громадах;

100-відсоткове виконання у межах виділеного фінансування державних програм з забезпечення ветеранів війни, членів сімей їх та інших пільгових категорій населення пільговим пакетом із оплати житлово-комунальних послуг, професійною та психологічною реабілітацією, санаторно-курортним оздоровленням, виплата компенсацій щодо придбання житла;

забезпечення комплексної ефективної соціальної підтримки ветеранів війни, їх членів сімей і інших пільгових категорій громади на рівні регіону шляхом реалізації місцевих соціальних програм;

забезпечення збору даних із розподілом за статтю, сімейним і майновим станом, віком та іншими ознаками, які необхідні для врахування при формуванні планів, програм та стратегій розвитку громад;

формування умов щодо реалізації Європейської хартії рівності жінок та чоловіків в життя місцевих громад;

врахування гендерного аспекту у місцевих бюджетах, програмах соціального і економічного розвитку на рівні області, міста, об'єднаної територіальної громади;

доступність та якість надання соціальних послуг громадянам, які постраждали від насильства за ознакою статі в територіальній громаді, домашнього насильства методом створення сітки спеціалізованих служб (сімейних ліжко-місць, закладів, «кризових кімнат», що надають послуги притулку тощо); зростання рівня професійної компетентності спеціалістів щодо повноважень котрих належить питання запобігання і протидії домашнього насильства, у тому числі працівників, що реалізують програми для кривдників.

Важливим чинником є інформаційно-роз'яснювальна робота про соціальний захист населення. Напряма включає постійне розміщення інформації із питань соціального захисту громади на сайтах облдержадміністрації, департаменті соціальної політики облдержадміністрації, у місцеві друковані й електронні засоби масової інформації.

Новими і актуальними будуть заходи про виготовлення і розповсюдження інформації з питань сім'ї, насильству в сім'ї, протидії торгівлі людьми, гендерної рівності й інших питань соціальної опіки населення та проведення широких інформаційних заходів серед населення, акцій, фестивалів із метою пропагування ставлення із пошаною до осіб з обмеженими фізичними можливостями, осіб похилого віку, протидії торгівлі людьми, сімейних цінностей, насильству у сім'ї, гендерної рівності у всіх сферах життєдіяльності суспільства і проведення оцінки ефективності запропонованих заходів, що планують реалізовувати з залученням організацій громадянського суспільства.

Створення соціальних роликів щодо підтримки соціально незахищених громадян і позитивний досвід виховання дітей в багатодітних сім'ях буде прияти формуванню позитивного іміджу органів державної виконавчої влади і пропагувати сімейні форми виховання.

Здійснимо аналіз узгодженості стратегічних цілей Хххххххххххх області із ключовими напрямами розвитку. Позначка «х» була вставлена у ячейки, де присутні внесок, узгодженість або відповідний зв'язок (табл. 3.2).

Індикаторами здобутку стратегічної цілі 1 (висока якість життя та комфортні й безпечні умови й добробут будуть:

Зростання чисельності суб'єктів надання соціальних послуг, що сформовані у об'єднаних територіальних громадах, у порівнянні з 2020 роком (84 суб'єкти): у 2021 р. – 89 суб'єктів, у 2022 р. – 93 суб'єкти, у 2022-2027 рр. – 95 суб'єктів;

зростання чисельності базових соціальних послуг, які надані на рівні об'єднаної територіальної громади, в порівнянні з 2020 р. (базовий

показник – 30 %): у 2021 р. на 20 %; у 2022 р. на 20 %; у 2023 р. на 10 %; у 2024-2027 рр. – на рівні 100 %;

Таблиця 3.2

**Узгодженість стратегічних цілей Хххххххххх області
з ключовими секторами розвитку, 2022 р.**

Сектори	Стратегічні цілі		
	1. Висока якість життя, комфортні і безпечні умови та добробут	2. Збалансована інноваційна конкуренто-спроможна економіка	3. Ефективне управління просторовим розвитком, забезпечення балансу екосистем та охорона довкілля
Економіка і торгівля	x	x	x
Промисловість та інфраструктура	x	x	x
Сільське, лісове господарство, харчова промисловість	x	x	x
Транспорт і дороги	x	x	x
Екологія й природні ресурси	x	x	x
Освіта й молодь	x	x	x
Здоров'я, соціальний захист, сім'я і дитина	x	x	x
Культура і туризм	x	x	x
Обмін інформацією	x	x	x
Комунальне господарство	x	x	x
Територіальний розвиток, земля і кадастр	x	x	x

зростання кількості осіб і сімей охоплених соціальними послугами, що перебувають у складних життєвих обставинах за допомогою фінансування із обласного і місцевих бюджетів;

кількість впроваджених посад соціальних працівників;

зростання чисельності соціальних послуг, які були отримані з використанням електронних сервісів, в порівнянні з 2020 р. (базовий показник – 10 %): у 2021 р. на 10 %; у 2022 р. на 20 %; у 2023 р. на 30 %; у 2024-2027 рр. – не менше 50 %;

питома вага послуг соціального характеру, що надаються у територіальних громадах на базовому рівні з використанням інтегрованої

інформаційної системи «Соціальна громада»: у 2021 р. – не менше 50 %; у 2022–2027 рр. – 100 %;

у межах виділеного фінансування, 100 % виконання державних програм соціального захисту ветеранів війни, їх членів сімей і інших пільгових категорій громади;

100 % охоплення ветеранів війни, їх членів сімей і інших пільгових категорій населення соціальними гарантіями додатково, відповідно до потреб, у рамках місцевих соціальних програм за рахунок коштів місцевих бюджетів;

забезпечення збору інформації із подальшим розподілом за ознаками віком, статтю, місцем проживання й іншими необхідними факторами для їх врахування у період розроблення програми у об'єднаних територіальних громадах – 100 % охоплення територіальною громадою до 2027 р.;

прийняття комплексних, цільових програм, які містять складові державної політики рівних можливостей і прав жінок та чоловіків, протидія домашньому насильству чи насильству за ознаками статі у об'єднаних територіальних громадах (% від кількості ОТГ);

100 % охоплення громади соціальними послугами відповідно потреби відповідно встановленим стандартам. Послуги надаватимуть особам, що постраждали від домашнього насильства чи насильства за ознаками статі;

100 % охоплення навчанням і підвищенням рівня професійної компетентності спеціалістів, повноваження яких включають питання запобігання і протидії домашньому насильству, в тому числі фахівців, що реалізують програми для кривдників.

Пропонується зростання на одну особу депутатами обласної ради обсягу разової грошової соціальної допомоги до 2566,7 грн відповідно вимогам Положення про порядок і умови надання разової грошової допомоги.

Наведемо проєкті показники результативності застосування фінансових коштів депутатами Хxxxxxxxxxxxx Хxxxxxxxx ради в табл. 3.3.

Таблиця 3.3

**Прогнозна ефективність використання коштів депутатами Хххххххххххх
Хххххххх ради, 2020 р., 2022 рр.**

Показники	Роки		2022 р. до 2020 р., %
	2020	2022	
Виділено коштів з бюджету, тис. грн	8400,0	8600,0	102,4
Малозахищенні верстви населення, яким надано допомогу, осіб	3079	3250	105,6
Сума грошової допомоги, яку отримали малозахищенні верстви населення, тис. грн	8272,1	9625,0	116,4
Отримано коштів на одну особу, грн	2687,0	2961,5	110,2

Відповідно, в цілому можна зробити висновок: у 2022 р. згідно прогнозних даних у середньому на одна особа отримає 2961,5 грн, що на 10,2 % більше ніж у 2020 р. Також, на 5,6 % збільшиться чисельність громадян, що цю фінансову підтримку отримують. Передбачається зростання ефективності використання коштів.

Ключовими напрямками покращення публічного управління в сфері соціальної роботи, на яких пропонуємо акцентувати увагу, будуть: узгодження і координація дій різних суб'єктів (органів місцевого самоврядування, виконавчої влади, громадського сектору); інтеграція зусиль, можливостей та засобів державних інституцій та неурядових організацій; впровадження комплексної системи соціальної роботи; розробка і впровадження дієвих засобів міжсекторного партнерства під час забезпечення соціальних гарантій та захисту прав соціально уразливих категорій громади, створення умов щодо їх адаптації у соціальному середовищі; підвищення ефективності функціонування соціальних служб; забезпечення належного професійного рівня фахівців соціальної роботи; оптимізація порядку надання соціальних послуг на основі територіальної громади; використання альтернативних джерел надання і фінансування соціальних послуг, впровадження інноваційних соціальних технологій тощо.

Висновки до розділу 3

1. Основні напрями підвищення ефективності реалізації соціальної політики зазначені в Стратегії регіонального розвитку Ххххххххххх області на 2021-2027 рр. Стратегічна ціль «Висока якість життя, комфортні і безпечні умови та добробут» буде досягнута на основі операційної цілі 1 – універсальна система соціального захисту населення та безпечні умови життя (у сфері соціальної політики). Головними завданнями, які будуть спрямовані на досягнення цілі є: формування та забезпечення функціонування інклюзивного середовища, рівних можливостей для всіх; формування системи надання соціальних послуг відповідно до потреб населення шляхом модернізації існуючих і запровадження нових видів соціальних послуг; цифрова трансформація системи надання послуг, підвищення рівня соціальної підтримки ветеранів війни, членів їх сімей тощо.

2. Необхідно скоротити кількість нормативно-правових актів, які регламентують призначення допомог, пільг, субсидій, компенсацій тощо на рівні держави (у 2020 р. їх було 250). Реалізація Стратегії цифрової трансформації соціальної сфери Кабінетом Міністрів України забезпечить європейські стандарти функціонування та надання послуг.

3. Ключовими напрямками модернізації публічного управління у сфері соціальної роботи у 2022 році будуть: узгодження та координація дій різних суб'єктів (органів виконавчої влади, місцевого самоврядування, громадського сектору); інтеграція зусиль, засобів та можливостей державних інституцій і неурядових організацій; розробка та впровадження дієвих механізмів міжсекторного партнерства щодо забезпечення соціальних гарантій і захисту прав соціально вразливих категорій громадян, створення умов для їх адаптації в соціальному середовищі; впровадження комплексної системи соціальної роботи; оптимізація системи соціальних послуг на рівні територіальної громади; використання альтернативних джерел надання та фінансування соціальних послуг та інше.

ВИСНОВКИ

Проведений аналіз соціальної політики у Ххххххххххх Ххххххххххх раді дозволив сформулювати наступні висновки:

1. Соціальний захист населення – це суспільне завдання, яке розподіляється між органами виконавчої влади і місцевим самоврядуванням, і потім між різними рівнями територіального управління із урахуванням особливої ролі самої малої адміністративно-територіальної одиниці. В Україні на місцевому рівні надають близько 80 видів послуг соціальної підтримки громади, перелік яких затверджено Міністерством соціальної політики України. Пріоритетними напрямками державної соціальної політики є загальна зайнятість та вирівнювання доходів населення і пом'якшення розшарування суспільства за їх рівнем.

2. Держава впроваджує соціальні функції за допомогою системи органів публічного управління. Основними завданнями соціальної політики Ххххххххххх області у 2020 р. було: досягнення відповідності цілей діяльності системи та соціально-політичних інститутів, що виступали суб'єктами цієї політики. Ххххххххххх Ххххххххххх рада – це форма громадського контролю, за допомогою неї виражаються пропозиції, погляди, або невдоволення громадян певними діями органів державної влади, які потім розглядають та приймають рішення. Програма розвитку місцевого самоврядування у Ххххххххххх області на 2018-2020 рр. розроблена із метою створення належних умов щодо реалізації територіальними і об'єднаними громадами прав та повноважень, зокрема, й у соціальній сфері.

3. Постійна комісія із питань охорони здоров'я та соціальної політики готує проекти рішень Ххххххххххх Ххххххххххх ради, веде контроль реалізації обласних програм: Програми зайнятості населення Ххххххххххх області на 2018-2020 рр., Комплексної програми соціального захисту і соціального забезпечення населення області на 2013-2020 рр.; Програми розвитку місцевого самоврядування у Ххххххххххх області на 2018-2020 рр. тощо.

4. З 2013 р. у Хххххххххх області функціонує комунальна бюджетна установа «Обласний контактний центр» Хххххххххх Хххххххх ради як суб'єкт Національної системи опрацювання звернень органів виконавчої влади. Всього за 2020 р. до обласної ради надійшло 1211 звернень громадян, із них – соціальний захист турбував 1048 осіб(86,5 %). Для надання матеріальної допомоги у 2020 р. депутатами обласної ради із обласного бюджету громадянам було виділено 8400 тис. грн, що в 3,3 рази більше в порівнянні з 2016 роком. 3079 осіб отримали матеріальну допомогу, середній розмір якої складав 2687,0 грн, що в 2,1 рази більше ніж у 2016 році.

5. Механізм надання грошової допомоги громадянам, що опинилися у складних життєвих обставинах й іншим категоріям громадян розроблено для виконання обласної Комплексної програми соціального захисту і соціального забезпечення населення Хххххххххх області на 2013-2020 рр., яку затвердили рішенням сесії Хххххххххх Хххххххх ради. Обсяг фінансування заходів Програми із врахуванням внесених змін у 2013-2020 рр. становив 210,7 млн грн, в тому числі з обласного бюджету – 199,9 млн грн, з місцевого – 10,8 млн грн.

6. У 2020 р. єдина інформаційна аналітична система управління соціальною підтримкою населення України (E-SOCIAL) лише секторально забезпечувала автоматизацію процесів у соціальній сфері.

Основні напрями покращення ефективності реалізації соціальної політики будуть:

1. Визначена у Стратегії регіонального розвитку Хххххххххх області на 2021-2027 рр. стратегічна ціль: висока якість життя, безпечні та комфортні умови і добробут» буде досягнута за допомогою операційної цілі № 1 – універсальна система соціального захисту населення і безпечні умови життя.

2. Реалізація Комплексної програми соціального захисту і соціального забезпечення населення області на 2021-2025 рр. буде спрямована на надання матеріальної допомоги: разової грошової допомоги членам сімей загиблих, або померлих ветеранів війни із числа учасників АТО/ООС, учасникам

бойових дій на території інших держав, сім'ям у складі яких живуть діти із інвалідністю підгрупи А й діти із інвалідністю, яка пов'язана із наслідками Чорнобильської катастрофи, вдовам учасників ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС у розмірі по 3 тис. грн; грошова допомога членам сімей осіб, що перебувають в полоні чи пропали безвісті у районі проведення АТО/ООС в розмірі двох прожиткових мінімумів (по 4378 грн кожного кварталу); щомісячна допомога сім'ям із дітьми загиблих, або померлих учасників АТО/ООС у розмірі прожиткового мінімуму – 2189 грн, матеріальна допомога особам, що опинилися у складних життєвих обставинах й іншим категоріям осіб за рішенням Комісії облдержадміністрації із розгляду питань із надання матеріальної допомоги населенню.

3. Вагомим чинником поліпшення соціальної політики є цифровізація згідно розпорядження КМУ Про схвалення Стратегії цифрової трансформації соціальної сфери. Відповідно, до Регіональної програми інформатизації «Цифрова Полтавщина» на 2021-2023 рр. доцільно реалізувати проект «Модернізація системи соціальної підтримки населення України». Його метою буде поліпшення результатів діяльності системи соціальної допомоги і соціальних послуг України для малозабезпечених сімей. Пропонуємо зменшити чисельність нормативно-правових актів, що регламентують призначення допомог, пільг, субсидій, компенсацій тощо на рівні держави (з 250 у 2020 р. оптимізувати до 205 у 2022 р.).

4. Індикаторами покращення соціальної політики Полтавського регіону будуть: зростання кількості суб'єктів надання соціальних послуг, що створять у об'єднаних територіальних громадах у 2022 р. до 93 суб'єктів, а у 2022-2027 рр. до 95; збільшення чисельності базових соціальних послуг у 2022 р. на 20 %; зростання кількості осіб і сімей охоплених соціальними послугами, що перебувають в складних життєвих обставинах за кошти фінансування із обласного й місцевих бюджетів.